

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra krizového řízení (KKRIZ)

Dezinformace a jejich vliv na veřejnost

Bakalářská práce

Disinformation and its influence on the public

Bachelor thesis

Vedoucí práce

JUDr. Vladimír Souček

Autor práce

Vít PEŠEK

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 6. března 2024

Vít Pešek

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou dezinformací a jejich vlivem na veřejnost v digitálním prostředí. Cílem práce je poskytnout komplexní pohled na fenomén dezinformací, analyzovat jejich mechanismy a šíření v online prostředí a zhodnotit jejich dopady na bezpečnost občanů, politické názory a společenskou náladu. Práce se zaměřuje na teoretický rámec dezinformací, zahrnující definici, typy a motivace za jejich šířením. Dále se práce zaměřuje na strategie a nástroje pro identifikaci a boj proti dezinformacím v digitálním prostředí, včetně role médií, vládních institucí a občanské společnosti. V závěrečné části práce se nachází rozhovor s expertem na média a dezinformace, který poskytne aktuální pohled na dezinformační trendy v dnešním technologickém světě.

Klíčová slova

bezpečnost * dezinformace * internet * média * sociální sítě * společnost * válka * vliv

Annotation

This bachelor thesis deals with the issue of misinformation and its impact on the public in the digital world. The aim of the thesis is to provide a complex view of the phenomenon of disinformation, to analyse its mechanisms and spreading in the online environment and to evaluate its impact on public safety, political views and social mood. The thesis focuses on the theoretical framework of disinformation, including the definition, types and motivations behind its spread. The thesis also focuses on strategies and tools for identifying and countering disinformation in the digital environment, including the role of media, government institutions and civil society. The final part of the thesis features an interview with an expert on media and disinformation to provide an up-to-date perspective on disinformation trends in today's technological world.

Keywords

security * disinformation * internet * media * social media * society * war * influence

Obsah

Úvod.....	6
1 Základní pojmy a právní úprava zajišťování ochrany před dezinformacemi..	7
1.1 Cíle dezinformací	8
1.1.1 Ekonomické cíle.....	8
1.1.2 Diskreditační cíle	9
1.1.3 Polarizační cíle	9
1.1.4 Informační vlivové operace	10
1.2 Zvyšování dopadu dezinformací	10
1.2.1 Sockpuppet technika	10
1.2.2 Alternativní narativy	11
1.2.3 Zmanipulované úniky informací	11
1.2.4 Analýza sociálních bublin	11
1.2.5 Zmanipulovaná citace.....	12
1.3 Právní úprava k zajišťování ochrany před dezinformacemi	13
1.3.1 Programové prohlášení vlády České republiky.....	13
1.3.2 Bezpečnostní strategie České republiky	14
1.3.3 Audit národní bezpečnosti 2016	15
1.3.4 Obranná strategie České republiky 2023.....	16
2 Vliv dezinformací.....	17
2.1 Příklady dezinformací z historie	17
2.2 Příklady dezinformací ze současných společenských problémů	19
2.2.1 Rusko-ukrajinský konflikt	19
2.2.2 Válka na Blízkém Východě	21
2.2.3 COVID-19	23
2.2.4 Předvolební období.....	25

2.3	Rozpoznávání dezinformací	27
2.3.1	Iniciativy bojující proti dezinformacím	29
2.3.1.1	NELEŽ.CZ	30
2.3.1.2	Čeští elfové.....	30
2.3.1.3	Manipulátoři.cz	31
3	Média a jejich vliv	32
3.1	Rozdělení médií.....	33
3.1.1	Tradiční média	33
3.1.1.1	Tištěná média	33
3.1.1.2	Rozhlasové vysílání.....	34
3.1.1.3	Televize	35
3.1.2	Digitální média.....	36
3.2	Šíření dezinformací přes média	40
4	Rozhovor s odborníkem ze spolku NELEŽ.CZ.....	42
	Závěr.....	48
	Seznam zkratek použitých v textu.....	49
	Zdroje.....	50

Úvod

V digitálním věku, kdy je přístup k informacím snadný a okamžitý, se dezinformace staly závažným a globálním problémem s rozsáhlými dopady na veřejnost. Dezinformace, definované jako úmyslně zkreslené nebo nepravdivé informace šířené s cílem zavést, manipulovat nebo ovlivnit veřejné mínění, se staly nedílnou součástí digitálního prostředí a formují vnímání a chování jednotlivců i celých společností.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na problematiku dezinformací a jejich vliv na veřejnost. Práce si klade za cíl prozkoumat a analyzovat mechanismy, šíření a dopady dezinformací v online prostředí a zhodnotit jejich vliv na bezpečnost občanů, politické názory a společenskou náladu. Zabývá se také strategiemi a nástroji pro identifikaci a boj proti dezinformacím v digitálním prostředí, a to včetně role médií, vládních institucí a občanské společnosti.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část nám blíže specifikuje a definuje dezinformace, misinformace, propagandu a další termíny spojené s tímto tématem. Taktéž se v teoretické části objeví pohled do historie dezinformací, vybrané dezinformace ze současného světa a následně rozdělení a úloha médií.

V praktické části práce bude proveden rozhovor s odborníkem na téma média a dezinformace s cílem pochopit aktuální trendy v dezinformačním světě.

Cílem této práce není pouze teoretické zkoumání fenoménu dezinformací, ale i poskytnutí praktických doporučení pro prevenci negativních dopadů dezinformací na veřejnost. Tato práce je výzvou k hlubšímu porozumění dezinformacím v digitálním věku a k hledání efektivních strategií jejich řešení pro podporu informačního prostředí založeného na důvěryhodnosti a transparentnosti.

1 Základní pojmy a právní úprava zajišťování ochrany před dezinformacemi

V dnešní době se nacházíme v éře, kde informace mají větší sílu než kdy jindy. Digitalizace a masivní rozšíření internetu přinesly do našich životů nové možnosti komunikace a přístupu k informacím. Zdá se, že svobodný tok informací je klíčovým prvkem demokratických společností a moderního života. Nicméně, s růstem množství informací, které jsou nám denně prezentovány, přichází i větší zranitelnost společnosti vůči manipulaci, dezinformacím a falešným zprávám. Tato problematika se stala jedním z hlavních témat současné vědecké, politické a veřejné diskuse.¹

Abychom mohli hlouběji pochopit a ponořit se do problematiky dezinformací a jejich vlivu, musíme si vymezit základní pojmy, které se pojí s daným tématem. Nejprve bychom měli pochopit jaký rozdíl je mezi propagandou, dezinformací a misinformací. Především mezi prvními dvěma jmenovanými je rozdíl nepatrný, ale i tak zásadní a důležitý pro pochopení kontextu celého tématu.²

Termín propaganda je užíván již přes 300 let. Nejprve nemělo hanlivý význam, nýbrž propagační, jelikož význam slova byl především stvořený pro propagaci římskokatolické církve. V dnešní době je definována jako systematické šíření informací a myšlenek neobjektivním a zavádějícím způsobem hlavně za účelem prosazení či podpory politického názoru. Aktuálně je tento termín používán především ve spojitosti s politickým přesvědčováním a psychologickou válkou. Dalo by se říct, že použití propagandy proti protivníkovi se děje za účelem zlomení jeho vůle bojovat nebo bránit se.³

Dezinformace je podobný pojem jako propaganda, nicméně je zde vcelku velký rozdíl, jelikož v tomto případě jde o šíření záměrně nepravdivých informací

¹ GREGOR, Miloš a VEJVODOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4

² MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Definice dezinformací a propagandy* [online]. [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

³ Tamtéž.

s cílem ovlivnit rozhodování a názory druhých lidí. Je to mezinárodní termín, který dle Oxford English Dictionary byl poprvé použit v roce 1949 a vychází z ruského slova dezinformacija. Dezinformace jsou vytvářeny především k šíření vlivu a vědomě zneužívají zranitelnosti osob.⁴

V neposlední řadě lze zmínit také misinformaci. Takto označujeme nesprávnou či zavádějící informaci, která se ovšem nešíří systematicky a nemá za cíl ovlivnění rozhodování nebo názorů lidí, ke kterým se informace dostávají. Misinformace v malé míře nejsou škodlivé, pokud přijde včasná a dostatečná oprava původní informace. Ovšem dojde-li k masivnímu šíření a zároveň nedojde k relevantní opravě, může mít stejné dopady jako dezinformace a ovlivnit rozhodnutí lidí, které bylo před přijetím misinformace rozdílné.⁵

1.1 Cíle dezinformací

Dezinformace většinou nejsou tvořeny jen pro zábavu či pro nějaký nevýznamný účel. Mají své rozdílné cíle, které v některých případech mohou ohrozit i bezpečnost a zdraví občanů.⁶

1.1.1 Ekonomické cíle

V tomto bodě je hlavní činností dezinformace generovat určitý zisk. Může se to stát například vytvořením lživého a velmi kontroverzního titulku nějakého internetového článku, který má potenciál přilákat spoustu lidí. Po kliknutí na titulek se uživatelům zobrazí spousta reklam, za které si dané webové stránky účtují peníze u inzerovaných firem. V jednotkách se nejedná o velké částky, nicméně pokud se daný titulek stane opravdu virálním, přiláká tisíce lidí, tak peníze z reklamy budou vytvářet velké zisky pro zmíněné webové stránky. Také se zde může vyskytnout sekundární hrozba v podobě škodlivých malware programů,

⁴ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Definice dezinformací a propagandy* [online]. [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

⁵Tamtéž.

⁶ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Příručka pro boj s dezinformacemi* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/soubor/resist-cz-pdf.aspx>

teré mohou do počítače či jiného zařízení nainstalovat například sledovací systém. V tomto případě může dojít i k úniku osobních dat, ztrátě hesel k internetovým účtům nebo i ke krádeži peněz z bankovního účtu.⁷

1.1.2 Diskreditační cíle

Tyto dezinformace mají za cíl šířit lži, kterými negativně ovlivní důvěryhodnost, spolehlivost a pověst dané osoby, firmy či instituce. Může se jednat o padělání dokumentů, vytváření lživého obsahu, sdílení pomluv, popřípadě o upravování fotek, videí a audiozáznamů, které cíl útoku pošpiňují.⁸

Zde se lze bavit o případu, který se stal před prezidentskými volbami v roce 2023, kdy neznámý pachatel záměrně upravil rozhovor s prezidentem Petrem Pavlem, ze kterého vyplývá, že prezident vybízí do vstupu války s Ruskem. Za pár dní mělo toto video přes 10 000 přehrání, tudíž zasáhlo velkou skupinu lidí a část lidí kvůli tomu změnilo svůj názor na Petra Pavla. Ovšem v originále nic takového nezazní, prezident odpovídá pouze tím, že by se mělo pomáhat Ukrajině porazit Rusko, o vstupu do války se v tomto konkrétním videu nemluví.⁹

1.1.3 Polarizační cíle

Polarizačními cíli se rozumí šíření dezinformací za účelem zhoršit již trvající rozpory. Probíhá to především infiltrací podvodného obsahu do právě probíhajících diskusí. Následně přichází provokace obou stran rozporu a ztrácí se naděje na umírněný kompromis. Následkem pak může být poškození pověsti a důvěryhodnosti, polarizace politické debaty i podněcování k násilí.¹⁰

⁷ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Příručka pro boj s dezinformacemi* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/soubor/resist-cz-pdf.aspx>

⁸Tamtéž.

⁹ DEMAGOG.CZ. *Upravená nahrávka překrucuje slova Petra Pavla* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné z: <https://demagog.cz/diskuze/upravena-nahravka-prekrucuje-slova-petra-pavla>

¹⁰ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Příručka pro boj s dezinformacemi* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/soubor/resist-cz-pdf.aspx>

1.1.4 Informační vlivové operace

Do cílů dezinformační činnosti se také řadí podryvání národní prosperity a bezpečnosti. Většinou za těmito dezinformacemi stojí nepřátelské státní nebo nestátní subjekty, které kombinují různé komunikační techniky a využívají špionáže či kompromitující materiály. Poškozuje se tím pověst státních institucí u nejrozličnějších sociálních skupin a zároveň se podporuje zahraniční politika daného nepřátelského státního subjektu. Za následek by poté mohl následovat rozvrat důvěry mezi vládou a občany, ovlivňování politiků či dokonce narušení spojení s cizími státy.¹¹

1.2 Zvyšování dopadu dezinformací

Různé dezinformační cíle a techniky se různě propojují a kombinují, tudíž řešení a pochopení celého problému je daleko komplexnější. Hlavní důvod ke kombinaci je co největší komunikační dopad. Existují techniky, které vytvoří dvě dezinformace, které se navzájem podporují a vyzdvihují a mají stejné cíle. Těchto technik je vícero a každou chvíli se objevují nové.¹²

1.2.1 Sockpuppet technika

V této technice jde zejména o vybrání společenského tématu, které je citlivé a má nějakou symbolickou hodnotu. Následně si původci dezinformací vytvoří minimálně dva účty na sociálních sítích s falešnou identitou, ze kterých budou sdílet falešný a provokativní obsah týkající se daného tématu. Poté z dalších falešných vytvořených účtů daný lživý příspěvek velice kritizují a napadají. Toto všechno se děje především za účelem polarizace debaty, vyvolání zmatku a ztráty legitimacy.¹³

¹¹ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Příručka pro boj s dezinformacemi* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/soubor/resist-cz-pdf.aspx>

¹² Tamtéž.

¹³ SANS. *What are Sock Puppets in OSINT* [online]. 2023 [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: <https://www.sans.org/blog/what-are-sock-puppets-in-osint/>

1.2.2 Alternativní narativy

Alternativním narativem se snaží dezinformační média a dezinformátoři samotní odvést pozornost od skutečných problémů, podřývat legitimní a spolehlivá stanoviska a taktéž se snaží vytlačit všechny legitimní narativy do ústraní, za účelem propagace svých názorů. Tito dezinformátoři zformulují narativ, který jasně podporuje jejich cíl, následně si připraví dezinformace, které s daným cílem souvisí, a všechno toto publikují na svých vlastních internetových kanálech nebo v alternativních médiích. Následně se v některých případech zapojí do tohoto narativu i kontroverzní komentátor, propagátor nebo bloger, čímž se zvýší uvěřitelnost daného narativu pro vybranou sociální skupinu lidí. Taktéž daný komentátor/propagátor/bloger může pomoci i v šíření tohoto narativu.¹⁴

1.2.3 Zmanipulované úniky informací

Zmanipulovanými úniky informací rozumíme získání přístupu k interním dokumentům a emailům dané cílové organizace, hlavně především díky kybernetickým útokům (phishing, spyware, malware, ransomware). Po získání těchto dokumentů si dezinformátoři připraví padělaný dokument, který stylově a formálně odpovídá tomu získanému (pravému). Do padělaného dokumentu si dezinformátoři mohou napsat cokoli budou chtít. Následně pravé i padělané dokumenty vypustí do internetového prostoru, nejlépe do prostřednictvím uznávaných kanálů, například WikiLeaks. Poté bude pravděpodobně následovat zájem médií a veřejnosti, diskreditace a falešné obvinění osoby nebo instituce, popřípadě i vyvolání zmatku ve společnosti.¹⁵

1.2.4 Analýza sociálních bublin

Dezinformátoři nejprve zanalyzují uživatele na sociálních sítích a snaží se zjistit téma, které vyvolává rozkol ve společnosti a na které uživatelé nejvíce reagují. Po zjištění těchto informací následně vytvoří uzavřené skupiny, které jsou

¹⁴ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Příručka pro boj s dezinformacemi* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/soubor/resist-cz-pdf.aspx>

¹⁵ Tamtéž.

navržené tak, aby přilákaly pozornost konkrétní sociální bubliny. Zakladatelé těchto skupin se vydávají za důvěryhodnou osobu, nebo organizaci. Taktéž předkládají dezinformační články, obrázky a videa svým příjemcům, aby nadále šířili svou rétoriku. V neposlední řadě může dojít k podněcování příjemců k demonstraci či jiné akci (ať už legální, nebo nelegální).¹⁶

V České republice máme jeden konkrétní příklad z nedávné doby. Jistý Tomáš Čermák během koronavirové pandemie a během přijímání novely pandemického zákona měl ve svých skupinách na sociálních sítích spoustu podporovatelů, kterým denně předkládal dezinformační články a vysílal jim živá vysílání, ve kterých mimo jiné pobízel k násilí vůči politiků, k vypálení budovy Senátu, k agresivitě vůči členům vlády a následně k výtržnictvím před domem evolučního biologa Jaroslava Flegra. V červenci 2023 byl za to odsouzen k 5,5 letům vězení.¹⁷

1.2.5 Zmanipulovaná citace

V neposlední řadě technik zvyšující dopad dezinformací je také zmanipulovaná citace. V této technice si jednoduše dezinformátoři najdou vhodnou citaci osobnosti, na kterou je útok cílen. Následně vytvoří a publikují článek, ve kterém je tato citace vytržena z kontextu. Také dezinformátoři nezapomenou zmínit zdroje, ve kterých byla původně daná citace zveřejněna, tím dodávají svému narativu legitimitu. Nadále se bude tento článek šířit skrz různé komentátory a internetové platformy, aby se stal co nejvíce populární a zasáhl co největší sociální skupinu. Toto vše se děje především s cílem podřývat důvěru, šířit nepravdivá tvrzení a zastírat pravdu.¹⁸

¹⁶ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Příručka pro boj s dezinformacemi* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/soubor/resist-cz-pdf.aspx>

¹⁷ Zadržený Tomáš Čermák je ve vazbě v Polsku. *IDnes.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/dezinformator-tomas-cermak-zadrzeni-predani-do-ceska-prosinec-soudce.A231128_090121_domaci_vank

¹⁸ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Příručka pro boj s dezinformacemi* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/soubor/resist-cz-pdf.aspx>

1.3 Právní úprava k zajišťování ochrany před dezinformacemi

Nejprve lze říct, že v České republice neexistuje žádný dezinformační zákon a pravděpodobně nevznikne ani v následujících měsících. Bývalý zmocněnec pro dezinformace a poradce premiéra Michal Klíma se snažil připravit nový zákon, nicméně neúspěšně a na začátku roku 2023 skončil ve své funkci. Nahradil ho Miloš Gregor, který ovšem má ale daleko menší pravomoce než jeho předchůdce, tudíž nebude ani stát za přípravou nového zákona a bude pouze figurovat jako poradce premiéra při specifických situacích.¹⁹

1.3.1 Programové prohlášení vlády České republiky

V roce 2022 vyšlo Programové prohlášení vlády České republiky, ve kterém se mimo jiné zmiňuje vytvoření pozice Poradce pro národní bezpečnost. Tato funkce začala platit 1. ledna 2023 a zastupuje ji Tomáš Pojar, přímo podřízený premiérovi Petru Fialovi. Tento poradce má být koordinátor hybridních hrozeb a dezinformací, zároveň má zajišťovat koordinaci a komunikaci mezi subjekty bezpečnostní politiky a zároveň se pokusit zajistit lepší spolupráci mezi zpravodajskými a bezpečnostními složkami. Nadále mezi jeho úkoly patří analýza bezpečnostního prostředí, efektivní boj proti dezinformacím a hybridním hrozbám, odbornější přístup k obraně v informačním prostředí.²⁰

Také se v tomto prohlášení zmiňuje vytvoření legislativních i nelegislativních opatření, které jsou například v zahraničí a které jsou účinné v boji s dezinformacemi, nicméně zatím žádné legislativní opatření nevzniklo.²¹

¹⁹ Zákon proti dezinformacím nebude. *E15.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/zakon-proti-dezinformacim-nebude-tema-by-opozice-zneuzila-u-voleb-rika-poradce-premiera-1412048>

²⁰ Programové prohlášení vlády 2022. *Vlada.gov.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-Petra-Fialy.pdf>

²¹ Tamtéž.

V tomto dokumentu je zmíněno i zavedení pravidel pro transparentnější fungování médií, což zahrnuje uvedení vydavatele, majitele, finančních i jiných sponzorů a zveřejňování výkazů.²²

1.3.2 Bezpečnostní strategie České republiky

Bezpečnostní strategie České republiky z roku 2023 uvádí v bezpečnostních hrozbách a zdrojích nestability mimo jiné i napětí mezi Čínou a dalšími státy, což může vést k regionálnímu až globálnímu konfliktu. Velký vliv na to mají čínské dezinformační aktivity a narativy.²³

Nicméně nás neohrožují hybridní hrozby vedené pouze Čínou, nýbrž i od jiných státních či nestátních aktérů, kteří se pomocí dezinformací a kybernetických útoků snaží o narušení demokratických procesů či chodu demokratických institucí. Bezpečnostní strategie zmiňuje, že ohroženy jsou komunikační a informační systémy, dodavatelské řetězce, kritická infrastruktura.²⁴

Rozvoj umělé inteligence v posledních letech zvyšuje závažnost a rozsah hybridních hrozeb a je pravděpodobné, že v následujících letech budou tyto hrozby ještě závažnější a intenzivnější.²⁵

Dle Bezpečnostní strategie ČR je důležitou činností v boji proti dezinformacím především společenská odolnost, podpora vzdělávání v oblasti mediální a informační gramotnosti, posilování občanské společnosti, strategická komunikace státu, budování kapacit pro detekci a analýzu hrozeb, efektivní spolupráce a koordinace státních institucí aktivních v dané oblasti a spolupráci v rámci EU a NATO.²⁶

²² Programové prohlášení vlády 2022. *Vlada.gov.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-Petra-Fialy.pdf>

²³ Bezpečnostní strategie ČR 2023. *Mocr.army.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: https://mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/Bezpecnostni_strategie_Ceske_republiky_2023.pdf

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Tamtéž.

1.3.3 Audit národní bezpečnosti 2016

Extremisté jsou dle Auditů národní bezpečnosti přítomní ve všech společnostech a za jakýchkoliv okolností a nikdy je nelze úplně vymýtit. Na míře výskytu extremismu závisí spousta faktorů, především politické, ekonomické, hospodářské a společenské. To vše napomáhá k výrobě a propagandistickému šíření dezinformací napříč celým spektrem společnosti. A některé sociální skupiny jsou velmi náchylné věřit těmto dezinformacím.²⁷

Nicméně hrozby nemusí pocházet pouze od českých občanů, nýbrž i od zahraničních mocností. Tyto mocnosti používají šíření dezinformací jako prostředek jejich informační války zaměřené na změnu veřejného mínění, narušování společenské důvěry a ovlivňování všech úrovní rozhodovacího procesu. Podle Auditů národní bezpečnosti z roku 2016 je slovo propaganda již zastaralé a spíše se bude nadále využívat termín dezinformační kampaň, s čímž se můžeme potkat i například během téměř jakéhokoliv předvolebního období. Dezinformační kampaň řadíme do hybridních hrozeb, které se stávají stále závažnějšími s vývojem internetových a výpočetních programů.²⁸

Audit národní bezpečnosti taktéž řadí hrozbu Ovlivňování veřejného mínění v ČR mezi hrozby s velmi vysokou relevancí, což se odráží především v šíření dezinformací skrz alternativní platformy, sociální média, nezávislé nevládní organizace a veřejně známé osobnosti, zahrnující například i politiky prosazující zájmy, které jsou odlišné od zájmů České republiky. Na druhou stranu lze říct, že Česku schází systematické nástroje k obraně proti dezinformačním kampaním, slabou stránkou je také velká náchylnost části naší společnosti k ovlivnění dezinformacemi a následná nedůvěra oficiálním a státním zdrojům informací. K co nejefektivnější obraně proti dezinformacím je potřeba zkoumat i možnou

²⁷ Audit národní bezpečnosti 2016. *Mvcr.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/soubor/audit-narodni-bezpecnosti.aspx>

²⁸ Tamtéž.

návaznost na jiné události, které se staly či se mohou stát, a následnou analýzou všech proměnných a faktorů související s danou dezinformační kampaní.²⁹

1.3.4 Obranná strategie České republiky 2023

Dne 4. října 2023 byla přijata nová Obranná strategie ČR v návaznosti na probíhající ruskou agresi na Ukrajině. V této nové strategii je definováno Rusko jako největší soupeř ve všech rovinách – ekonomických, hospodářských, vojenských, společenských a hybridních. Do hybridní části spadají mimo dezinformace i kybernetické útoky, krádež osobních údajů a informací a narušení kybernetického prostoru v oblasti veřejné správy i mimo ni.³⁰

Tato Obranná strategie navazuje na Bezpečnostní strategii ČR vydanou taktéž v roce 2023 a snaží se definovat základní cíle a nástroje obranného systému ČR, s propojením na strategické a plánovací dokumenty zahraničních partnerů, EU a NATO. Je zde také určena další hrozba, kterou je myšlena Čínská lidová republika. Především je to z důvodu kybernetických hrozeb, dezinformačních kampaní, zneužívání vyspělých technologií a spolupráce s Ruskem.³¹

Od obou hrozeb lze čekat v následujících měsících či letech kybernetické útoky, sabotážní, zpravodajské a dezinformační aktivity, ekonomické vydírání či zhoršení vzájemných diplomatických vztahů. Je proto nadmíru důležité, aby obrana ČR nebyla zanedbávána a podfinancována a aby se široká veřejnost také vzdělávala v oblasti kybernetické bezpečnosti.³²

²⁹ Audit národní bezpečnosti 2016. *Mvcr.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/soubor/audit-narodni-bezpecnosti.aspx>

³⁰ Obranná strategie České republiky. *Mocr.army.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: https://mocr.army.cz/assets/informacni-servis/zpravodajstvi/obranna__strategie_c_r_2023_final.pdf

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž.

2 Vliv dezinformací

Dezinformace a misinformace jsou masově šířeny přes média. Mohou být šířena i osobně, v komunikaci osob mezi sebou, nicméně daleko v menší míře. Kvůli jejich velké popularitě a dosahu mohou mít velký vliv. Vliv na politické představitele, na nepřátelskou stranu či na pouhé uživatele sociálních sítí. S rozvojem internetu a komunikačních technologií se ovšem jejich dosah znásobil a v dnešní době mohou způsobovat daleko větší zásah do lidské společnosti. Ovšem i v minulosti měly dezinformace velký vliv, především během válečných období.³³

2.1 Příklady dezinformací z historie

Dezinformace se v lidské historii vyskytují již po tisíce let. V roce 44 př.n.l. během voleb senátorů v antickém Římě probíhala informační válka mezi kandidátem Octavianem a Markem Antoniem. Octavianus se snažil očernit Marka Antonia tím, že zfalšoval Octavianovu závěť, ve které měl údajně odkázat všechny svůj majetek královně Egypta, Kleopatře. Nadále si dle falešné závěti přál být pohřben v Egyptě, což se ve svůj prospěch snažil Octavianus využít. Dalo by se říct, že se jednalo o jednu z prvních dezinformací s cílem poškodit svého nepřítele a získat na svoji stranu jeho příznivce.³⁴

I v daleko pozdější historii se objevují nepravdivé zprávy a informace. Během první světové války se především v německém tisku objevovaly informace o úžasných vítězstvích, o skvělé morálce vojáků či o neuvěřitelné síle německé armády. Většina těchto redaktorů se ovšem nikdy neúčastnila přímé války, tudíž jejich články lze považovat jako propagandu, která se snažila udržet německý lid v dobré morálce a zároveň informovat nepřátelská vojska o praktické neporazitelnosti Němců. Nicméně opačným účinkem se mohl stát fakt, že tyto

³³ The real impact of Fake News. *Sps.columbia.edu* [online]. [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: <https://sps.columbia.edu/news/real-impact-fake-news-rise-political-misinformation-and-how-we-can-combat-its-influence>

³⁴ Octavian, Mark Antonius and the Ancient Battle of "Fake News." *Martinifisher.com* [online]. [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: <https://martinifisher.com/2023/03/15/octavian-mark-antony-and-the-ancient-battle-of-fake-news/>

tiskové články se dostávaly až na válečnou frontu, kde zmrzačení a demoralizovaní vojáci četli informace o jejich skvělé formě.³⁵

Během druhé světové války lze vyzdvihnout Seftona Demlera a jeho počiny v rádiu. Tento britský novinář, narozený v Berlíně, se během druhé světové války zasloužil o podryvání morálky německých vojáků skrz falešné rádiové vysílání. Jelikož uměl plynule německy, byl najat britskou vládou, aby vedl černou propagandu. Vytvořil si několik rádiových stanic a vysílání, ve kterých se vydával za různé postavy německého původu. V jednom pořadu se vydával za Der Chefa, nacistického muže, který urážel Winstona Churchilla, ale i německé vůdce. V dalších vysíláních zase hrál s kolegy divadelní hry, které zesměšňovaly Adolfa Hitlera. Vše bylo vysíláno v rádiích, které bylo možné spustit i v nacistickém Německu a vysílání vypadalo autenticky. Díky těmto vysíláním se značným způsobem mohla zhoršovat morálka německým vojákům, podsouvat pochybnosti německým občanům a vytvářet zábavu pro nezapojené osoby. Taktéž se svým týmem vytvářel karikatury, které následně britské letectvo RAF vyhazovalo nad územím, které v té době bylo okupované Němci.³⁶

Pravděpodobně nejznámější dezinformací z doby studené války je zpráva, která byla prvně publikována v indických novinách Patriot. V tomto novinovém článku se především nacházelo obviňování USA z vytvoření a šíření nemoci AIDS. Redakce deníku Patriot přiložila k článku anonymní dopis, dle kterého měla být potvrzena pravost těchto informací. V dopise byl uveden fakt, že nemoc AIDS vznikla následkem biologických pokusů odehrávajících se v laboratořích v Marylandu. Později se ovšem zjistilo, že anonymní dopis byl ve skutečnosti smyšlený a dezinformující a pocházel od sovětské tajné služby KGB, která se snažila poškodit důvěryhodnost USA právě v době vrcholící studené války. I výběr daného indického deníku nebyl nikterak náhodný, nýbrž promyšlený ze strany

³⁵ WWI 'fake news' made truth the first casualty. *News.cornell.edu* [online]. [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: <https://news.cornell.edu/media-relations/tip-sheets/wwi-fake-news-made-truth-first-casualty>

³⁶ Sefton Delmer – the master of black propaganda. *Biographics.org* [online]. [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: <https://biographics.org/sefton-delmer-the-master-of-black-propaganda/>

KGB. Neexistovala žádná vazba na Sovětský svaz, zároveň články byly publikovány v angličtině, tím pádem měly potenciál šířit se celosvětově, a to se v tomto případě povedlo. Tento případ z roku 1983 nám zcela jasně ukazuje, že dezinformace byly účelně tvořeny již daleko dříve a není to něco nového, co přišlo s rozvojem internetu.³⁷

Před začátkem a během vojenské agrese USA v Iráku, které skončilo následným svržením Saddáma Husajna, se ve veřejném prostoru šířily informace o údajných biologických zbraních a o zbraních hromadného ničení, které se měly nacházet na území Iráku, a americká armáda byla vyslána, aby svět zbavila těchto hrozeb. Důvod byl ovšem jiný a informace o zbraních byla pouhá dezinformace ze strany vlády USA, která se snažila o ospravedlnění jejich vojenské agrese na území svobodného státu. Následovalo svržení Saddáma Husajna a jeho postavení před soud, nicméně žádné zbraně hromadného ničení ani biologické zbraně se nikdy nenašly.³⁸

2.2 Příklady dezinformací ze současných společenských problémů

2.2.1 Rusko-ukrajinský konflikt

Dne 24.2.2022 zahájila ruská armáda speciální vojenskou operaci na Ukrajině s cílem „denacifikovat a demilitarizovat“ Ukrajinu. Podle prvotních plánů měla tato operace trvat 3 dny, nicméně i díky zahraniční pomoci Ukrajině válka pokračuje nadále. V souvislosti s válkou na Ukrajině ovšem vzniklo i velké množství dezinformací a misinformací a každým dnem vznikají další zavádějící a nepravdivé články či videa.³⁹

Jednou z prvních dezinformací bylo zfalšované vysílání BBC, které mělo obviňovat Ukrajince z útoku na nádraží v Kramatorsku. Ovšem dle velmi špatné

³⁷ Kreml šířil dezinformace již během studené války. *Aktualne.cz* [online]. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/ruske-fake-news-nejsou-nove-zbozi-lzi-rikali-uz-soveti-podle/r~752adea8e0b911e7b6830cc47ab5f122/>

³⁸ Válka, kterou nevidíme. *Dokrevue.cz* [online]. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: <https://www.dokrevue.cz/clanky/valka-terou-nevidime>

³⁹ Tamtéž.

angličtiny, nekvalitních záběrů a velmi zavádějícího tvrzení byla tato dezinformace velmi rychle odhalena a přiřazena k ruské státní televizi. BBC potvrdila, že toto video nikdy nevzniklo pod jejich produkcí a podnikla i všechny kroky ke stažení falešného televizního vysílání. I přes jejich snahu bylo toto vysílání několikrát zobrazeno v ruské státní televizi Rossiya 24.⁴⁰

Dalším příkladem může být informace o potopení vlajkového raketového křižníku Moskva. Ukrajinská média přišla s informacemi o využití protilodních střel k potopení daného křižníku. Ruská strana ovšem nejprve přišla s informacemi o údajném výbuchu munice na palubě a následném odtažení lodě zpět do přístavu. Později dokonce ruská státní média změnila informaci, že křižník Moskva se potopil během silné bouře, ale všichni vojáci vyvázli živí a zdraví.⁴¹

Obě strany konfliktu se snaží o vzájemné podryvání a lhaní svým stoupencům o údajných zločinech a hrůznostech. Většina západní společnosti má větší tendenci věřit ukrajinským státním představitelům a médiím, jelikož v tomto konfliktu je v pozici oběti. Je však nutné podotknout, že i v ukrajinských médiích se objevují dezinformace, které mají za cíl pouze prosazovat svou propagandu.⁴²

Válka v Perském zálivu byla označována jako první televizní válka v přímém přenosu, konflikt na Ukrajině by šel označit jako první válka sociálních sítí. Sociální sítě jsou totiž v tomto případě velkým zdrojem informací a dezinformací, ať už pro uživatele nebo pro média. Každý má potřebu se vyjádřit, sdílet svůj názor, sdílet názor kamaráda, nahrávat fotky či videa, bez nějakého ověření pravosti.⁴³

⁴⁰ Válka, kterou nevidíme. *Dokrevue.cz* [online]. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: <https://www.dokrevue.cz/clanky/valka-kerou-nevidime>

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Kdepak dezinformace, ale ideologický boj – Alex Švamberk. *Novinky.cz* [online]. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/komentare-komentar-kdepak-dezinformace-ale-ideologicky-boj-alex-svamberk-40448155>

⁴³ Válka, kterou nevidíme. *Dokrevue.cz* [online]. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: <https://www.dokrevue.cz/clanky/valka-kerou-nevidime>

Nepomáhají tomu ani dezinformační weby, jejichž cíl je publikovat články, které jsou v přímém odporu s mainstreamem – všeobecně přijímanými názory. Tyto weby mají během ruského válečného konfliktu spoustu článků, které si následně upravují dle jejich narativu a publikují mezi své stoupence, kteří těmto webům bezmezně věří. Většinou se jedná o zpochybňování přítomnosti prezidenta Zelenského, o jasné převaze ruské armády, o údajných biologických laboratořích v podzemí, o falešném utrpení ukrajinských občanů či o přítomnosti nacismu mezi ukrajinskými občany.⁴⁴

2.2.2 Válka na Blízkém Východě

Podobná situace se aktuálně odehrává i během konfliktu mezi Izraelem a palestinskými ozbrojenci. Zde ovšem nepozorujeme pouze dezinformační válku, nýbrž ideologický boj. Oba národy vyznávají jiné náboženství, hlásají jiné ideály a mají jiný vztah ke společnosti, ženám, lidskému životu, či morálním hodnotám. Dá se zde ovšem najít podobnost s válkou na Ukrajině. Ať už Rusko nebo Palestina, oba národy mají za cíl alespoň částečně obnovit jejich území, které jim bylo historicky zmenšeno. A dezinformační válka nejen na toto téma je velmi intenzivní.⁴⁵

Nejčastější dezinformační praktikou je v tomto konfliktu bezpochyby sdílení starších videí a vydávání je za videa aktuální. Již několikrát se událo, že propalestinské i proizraelské strany publikovaly na sociální sítě videa, u kterých stojí popisek, že nepřátelská strana masakruje, protestuje, bombarduje a provádí jiné válečné motivy. Následným ověřením se zjistilo, že většina těchto videí a fotek jsou staršího data, z jiného konfliktu a z jiného státu. Typicky se jedná o demonstrace v Egyptě z roku 2013, válce v Sýrii, výbuchu v Bejrútu či ojedinele i z války na Ukrajině. Taktéž rozvoj umělé inteligence přispěl k šíření a tvorbě dezinformací. Existují fotografie, které mají ukazovat otce, který utíká se svými

⁴⁴ Kdepak dezinformace, ale ideologický boj – Alex Švamberk. *Novinky.cz* [online]. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/komentare-komentar-kdepak-dezinformace-ale-ideologicky-boj-alex-svamberk-40448155>

⁴⁵ Tamtéž.

děťmi do bezpečí před izraelskou armádou. Tato fotografie měla na sociální síti X (dříve Twitter) miliony zhlédnutí. Až po nějaké době se k obrázku vyjádřili i experti z oboru IT a umělé inteligence a dokázali, že daná fotografie je pouhým výtvozem umělé inteligence. Dezinformace nezapomněli ani opomenout konflikt na Ukrajině a po sociálních sítích se úspěšně šířilo falešný telefonát mezi prezidentem Ukrajiny a premiérem Izraele o údajných dodávkách zbraní z Ukrajiny do Izraele. I přesto, že daná informace nedává jakýkoliv smysl, se tato nahrávka šířila ve velkém rozměru po všech sociálních sítích. A dokonce renomované západní redakční společnosti ji sdílely jako pravdivou, v čele s BBC.⁴⁶

Nicméně dalo by se říci, že většina dezinformací přichází z palestinské strany. Velmi virální informací se stalo údajné bombardování nemocnice v Gaze a více než 500 mrtvých civilistů, které mělo mít na svědomí izraelská armáda. Většina světových i českých redakcí tuto zprávu zveřejnila na svých webech i přesto, že informace nebyla nezávisle ověřena. Až o nějakou dobu později se díky armádním záběrům prokázalo, že nemocnice byla zasažena špatně odpálenou palestinskou raketou a zemřelo při ní přibližně 50 osob. O pár dní později se ovšem situace opakovala, když Hamás vypustil informaci o bombardování náboženských památek izraelskou stranou. BBC, New York Times i Reuters tuto zprávu dále rozšířili na svých webech a následně museli přiznat svou chybu, jelikož ze záběrů z dronu se ukázalo, že izraelská armáda v dané době bojovala na úplně jiných pozicích.⁴⁷

Následkem těchto dezinformací je především zvyšování nenávisti vůči Izraeli a Židům. A to je jeden z hlavních cílů Hamásu. Po celém světě se konají nenásilné, ale i násilné protiizraelské demonstrace. Hamás se snaží o poškození pověsti Izraele a staví je do pozice dobyvatele a agresora. Lidé, kteří s Palestinou

⁴⁶ V Izraeli vypuklo dezinformační peklo. *Seznamzpravy.cz* [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-uverili-byste-s-vaikou-v-izraeli-vypuklo-dezinformacni-peklo-239083>

⁴⁷ Dezinformace a psychologická válka Hamásu. *Plus.rozhlas.cz* [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/gita-zbavitelova-dezinformace-a-psychologicka-valka-hamasu-9112258>

sympatizují a následně narazí na dezinformace o Izraeli, se akorát potvrdí ve své vlastní pravdě a nadále si informace nikterak neověřují. Ověřování palestinských informací je i tak prakticky neobjektivní. Celou zemi má pod svým vedením Hamás, který úmyslně falšuje čísla zraněných a zemřelých, tudíž tyto informace ani nelze brát zcela vážně. Někteří odborníci radí, aby se lidé nenechali ošálit neustále se zvyšujícím počtem obětí na palestinské straně, jelikož to může být pouze další nástroj psychologické války Hamásu. Dokonce si Hamás měl pořídit jednotku nezávislých novinářů, kteří mají za úkol vytvářet reportáže přímo z místa činu a mají ukazovat hrůzné činy páchané Izraelem. Tito novináři byli přítomní i při prvním útoku 7. října, kdy z blízkosti fotili a natáčeli palestinské vojáky, jak masakrují izraelské občany, a následně tyto informace se snažili otočit proti izraelské straně. A to všechno pouze povzbuzuje nenávist a hrůzu ve společnosti po celém světě.⁴⁸

2.2.3 COVID-19

Největším společensky probíraným tématem byl bezpochyby začátek pandemie COVID-19 v roce 2020. Nejprve se lidé obávali o svůj život a zdraví, vládní restrikce byly do té doby nevídané. Nicméně po nějakém uplynutém čase se lidé přestali bát a opět začali věřit dezinformacím. Dezinformacím o neexistujícím viru, o neplatných vládních nařízeních a později i o hrozivém složení vakcín, a ještě horších účincích. V některých případech se lidé mohli dostat k informacím o údajných čipech ve vakcínách a následné sledování osob přes 5G síť. I přes naprostou faktickou a technologickou nesmyslnost se našel nemalý počet osob, kteří těmto dezinformacím prezentovaných na sociálních sítích uvěřili.⁴⁹

⁴⁸ Dezinformace a psychologická válka Hamásu. *Plus.rozhlas.cz* [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/gita-zbavitelova-dezinformace-a-psychologicka-valka-hamasu-9112258>

⁴⁹ Zdeňka podlehl dezinformacím, rodiče ji zemřeli. *Irozhlas.cz* [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dezinformace-koronavirus-covid-cesko-spolecnost-neduvery_2306121200_ako

V ČR existuje Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám, které v roce 2020 rozšířilo svou působnost i na detekování a analyzování dezinformací v kybernetickém světě. Nejčastěji se objevovaly dezinformace, které se snažili poukázat na neschopnost EU v řešení krize a dávaly za příklad Rusko, kde se zprvu COVID-19 šířil pomalu. Následovali dezinformace o údajném zastírání pravdy, kdy pandemie měla pouze zastítnit fakt, že se hlavy států domluvili na masivní migraci na území Evropy a následné islamizaci EU. Stejně tak se šířily dezinformace o nevážnosti situace a pouze zastrašování občanů v prospěch vlád a nadnárodních korporací, kteří chtěli zbohatnout na vakcínách. Většina těchto nepravdivých faktů se šířila na sociálních sítích a dezinformačních webech, taktéž díky nastalé situaci se některé osoby dezinformační scény staly populární napříč celou společností.⁵⁰

Bývalý poslanec Lubomír Volný, bývalá reportérka Jana Peterková, recidivista Tomáš Čermák a jiní. Všechny tyto osoby spojují dezinformace za doby pandemie. A taktéž je spojuje zvyšující se agrese vůči úředním osobám či osobám s jiným názorem. Všechny tyto osoby aktivně bojovaly proti vládním nařízením a následně se u toho dokumentovaly, stejně tak pořádaly demonstrace a nemalý počet uživatelů sociálních sítí jim uvěřil. Opakovaně docházelo k napadání úředníků, k pohrdání soudem, k šíření poplašných zpráv, a i přesto mají i nadále spoustu fanoušků. A to vše díky dezinformacím, které si přebírají ze zahraničních webů anebo dokonce sami vytvářejí. Přitom jejich největším faktorem není pomoci lidem, nýbrž zbohatnout. Většina hlavních osob dezinformační scény má exekuce, má za sebou několik soudních řízení či jejich kariéra nebyla nikterak úspěšná, a proto se snaží získat slávu, obdivovatele a finance. Někteří z nich dokonce několikrát oznamovali kandidaturu na prezidenta, či do poslanecké sněmovny, ale vždy pohořeli. Jiní zase provozují dezinformační weby, na které sice aktivně

⁵⁰ Přehled hlavních dezinformací během pandemie koronaviru. *Mvcr.cz* [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/koronavirus-prehled-hlavnich-dezinformacnich-sdeleni.aspx>

nepřispívají, ale peníze z reklam dostávají. Dle průzkumu existuje až 10 % lidí, kteří dezinformátorům a jejich nepravdám věří.⁵¹

2.2.4 Předvolební období

Volby a celé období před nimi patří k velmi společensky sledovanou událostí. A ani aktérům toho předvolebního a povolebního šílenství se nevyhnou dezinformace s cílem poškodit je. Během prezidentských voleb 2023 jsme mohli být svědky až nebývale intenzivní dezinformační války, která především cílila na pozdějšího prezidenta – Petra Pavla. Tyto dezinformace využívaly především Pavlovu komunistickou a vojenskou minulost a následně tato fakta interpretovaly v úplně jiném kontextu a vyznění. Jelikož byl i kandidátem na vítěze, tak se dezinformátoři z ostatních stran snažili o jakékoliv pochybení, ztrátu důvěry, chyby či nesrovnalost a následně se ji snažili využít ve prospěch svého kandidáta.⁵²

O dezinformace kolující o své osobě neměla nouze ani Danuše Nerudová. Po Petru Pavlovi byla druhým favoritem na vítězství a dezinformátoři opět vymýšleli šokující a převratné články a zprávy, které byly od reality velmi vzdálené. Stála za tím především nakloněnost Danuše Nerudové k očkování a k podpoře Ukrajiny, taktéž skandál z Mendelovy univerzity v Brně, ve které byla po dobu 4 let rektorkou. V boji s dezinformacemi ji nepomohla ani politická nezkušenost či veřejně prohlášená podpora Danuše Nerudové vládou Petra Fialy. Dezinformátoři z ní vytvářeli vládní loutku, očkovací aktivistku a neschopnou rektorku vysoké školy.⁵³

Úplně rozdílná situace nastávala kolem Andreje Babiše a Jaroslava Bašty. Dezinformace o nich prakticky neexistovaly a tito dva kandidáti byli především vykreslováni jako zachránci a jediní správní prezidenti. Je to především kvůli tomu, že dezinformační scéna byla v tomto případě jen na straně těchto dvou kandidátů

⁵¹ Kdo v ČR vydělává na strachu. *Seznamzpravy.cz* [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-kdo-v-cesku-vydelava-na-strachu-lidi-232386>

⁵² Dezinformátoři nejvíce útočí na Pavla. *Aktualne.cz* [online]. [cit. 2024-01-30]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/dezinformatori-nejvice-utoci-na-pavla/r~bd49c76a8dd111ed9ae20cc47ab5f122/>

⁵³ Tamtéž.

a lidé z okolí Petra Pavla, Pavla Fischera nebo Danuše Nerudové nevytvářeli dezinformace v takové míře. Nejhorší situace ovšem nastává, pokud samotní kandidáti začnou šířit dezinformace a veřejně je prezentují. Jaroslav Bašta několikrát zmínil v rozhovorech nebo živém vysílání, že až bude prezident, tak odvolá vládu Petra Fialy, přičemž to jako prezident ze své vůle udělat nemůže, jelikož by se to rozporovalo s Ústavou. Andrej Babiš naopak tvrdil, že všechny peníze státního rozpočtu určené pro české občany míří na Ukrajinu, a tudíž je potřeba zastavit jakoukoliv humanitární či vojenskou pomoc. Ačkoliv tato lež byla několikrát vyvrácena, příznivci a fanoušci Andreje Babiše mu bezmezně věřili a dezinformátoři mohli dále vytvářet lživé informace o ostatních kandidátech.⁵⁴

V zahraničí, a především v USA je situace daleko více vyhrocená než v ČR. Během předvolebního období před prezidentskými volbami a následně během celého mandátu tehdejšího prezidenta Donalda Trumpa, měli dezinformace velmi zásadní vliv na celou společnost. Donald Trump dezinformace šířil sám osobně nebo přes své velmi vlivné sociální sítě. Následkem toho bylo zahlcení společnosti dezinformacemi a následná nedůvěra občanů v média. Průzkum v roce 2018 ukázal, že lidé kvůli Trumpovi nevěří médiím a myslí si, že až 62 % informací obdržených z médií jsou dezinformace. Více než 50 % dotázaných nedokázalo určit jediné objektivní médium, což bylo v té době historické minimum důvěry v média.⁵⁵

V roce 2020 se Donald Trump ještě více zviditelněl s dezinformacemi během volebního období. Vše nasvědčovalo tomu, že jeho protikandidát Joe Biden vyhraje prezidentské volby a porazí Donalda Trumpa. Jelikož se Donald Trump nechtěl smířit s prohrou, začal veřejně prohlašovat, že volby byly zfalšované a zmanipulované, Joe Biden byl podle jeho výroků pouze podvodník a

⁵⁴ Dezinformátoři nejvíce útočí na Pavla. *Aktualne.cz* [online]. [cit. 2024-01-30]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/dezinformatori-nejvice-utoci-na-pavla/r~bd49c76a8dd111ed9ae20cc47ab5f122/>

⁵⁵ Američané už nevěří zprávám. *Idnes.cz* [online]. [cit. 2024-01-30]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/usa-media-donald-trumpo-dezinformace.A180704_114721_zahranicni_aha

díky své velké popularitě jeho slova dokázala mít obrovský vliv. Lidé tomu začali věřit, po sociálních sítích se šířilo nepřeborné množství dezinformací o údajných úřednících, kteří mají falšovat hlasy, dokonce se objevilo video, které má dokazovat podvody při sčítání hlasů. Ovšem žádná vládní či nevládní agentura nezjistila žádné závažnější pochybení při sčítání, a tudíž byl Joe Biden prohlášen za legitimního prezidenta.⁵⁶

Nakonec celá Trumpova snaha o změnu výsledku voleb vyvrcholila v útok na Kapitol ve Washingtonu. Demonstranti, kteří byli pobízeni Donaldem Trumpem a jeho okolím, vtrhli do budovy, ničili vše možné a měli v plánu zajmout poslance, kteří se v tu dobu nacházeli uvnitř budovy. Během tohoto skoro dvouhodinového útoku bylo zraněno přes 60 lidí a 9 lidí zemřelo včetně 3 policistů a členů bezpečnostních složek. V následujících měsících pak ještě několik jednotek osob spáchalo sebevraždu kvůli přetrvávajícímu traumatu z této situace. Z 53 tisíc demonstrantů měla přibližně polovina u sebe zbraň a někteří se údajně chystali k vraždám poslanců. Donald Trump byl srozuměn s tím, že jeho stoupenci mají zbraně, nicméně se touto informací dále nezabýval. Zároveň v té době coby prezident USA nijak nezakročil při útoku na Kapitol a nadále dav burcoval. Do konce roku 2023 bylo uděleno přes 700 trestů, z čehož dvě třetiny byl trest odnětí svobody v rozmezí několika dní až 21 let. Uživatelé sociálních sítí a média útok okamžitě s hrůzou zavrhlí, Donald Trump se dostal mezi nežádoucí osoby a všechny sociální sítě mu postupně zrušily jeho účty, jelikož hlavně skrz ně šířil dál své dezinformace.⁵⁷

2.3 Rozpoznávání dezinformací

Rozpoznat dezinformaci může být snadné a triviální, pokud jde ovšem o propracovanou a velmi dobře promyšlenou dezinformaci, která se nachází na

⁵⁶ Jak se šířily dezinformace? *Rozhlas.cz* [online]. [cit. 2024-01-30]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/donald-trump-usa-prezident-volby-manipulace-dezinformace_2012081744_tzr

⁵⁷ Útok na Kapitol – závěrečná zpráva. *Mvcr.cz* [online]. [cit. 2024-01-30]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/utok-na-kapitol-shrnuti-zaverecne-zpravy-vysetrovaciho-vyboru.aspx>

přívětivě vypadající webové stránky a její myšlenky prosazuje určitá osoba, může být proces rozpoznávání dezinformací složitý i pro velmi zkušeného uživatele internetu a sociálních sítí.⁵⁸

Dezinformace jsou komplexní problém, který nelze snadno identifikovat jen podle jednoho znaku, ale musí se na ně nahlížet z více úhlů pohledu. Kdo danou informaci vytvořil? Za jakým účelem? Na jaké stránky ji publikoval? Kdo za nimi stojí? Jak daná informace působí na nás obsahově a graficky? Je pravopisně a gramaticky správně? To všechno jsou otázky, na které si je potřeba odpovědět v průběhu rozpoznávání dezinformací.⁵⁹

Lidé, kteří se setkají se zavádějící informací by se nejprve měli zaměřit na titulek dané zprávy. Dezinformační a manipulativní titulky jsou především psány pouze velkými písmeny, aby vzbudily co největší zájem na první pohled. Taktéž mohou být články nadeepsány tučně, kurzívou nebo podtrženě, popřípadě kombinací více druhů dohromady, aby se čtenář alespoň pozastavil nad titulkem a případně se do daného článku začel. S tím souvisí i souvislost daného titulku s obsahem článku. V dezinformacích je běžným jevem, že obsah informace zcela neodpovídá velkému a zvýrazněnému titulku nad ním. Je to především z důvodu, že část čtenářů si přečte pouze titulek a následně nepokračují dále, tím pádem jejich informovanost pochází pouze ze lživého a zavádějícího titulku.⁶⁰

Velmi důležité jsou odkazy a zdroje, ze kterých daná informace čerpá. Dezinformace velmi často neodkazují na žádné zdroje, tudíž nelze jejich článek nezávisle ověřit. Pokud ovšem nějaké zdroje a citace článek obsahuje, je důležité si ověřit, jak jsou věrohodné informace odkud článek čerpá. Může se jednat o další dezinformační článek, odkud byly informace pouze převzaty, může se jednat o zahraniční zavádějící zdroj, který pravidelně publikuje nepravdivé informace,

⁵⁸ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Příručka pro boj s dezinformacemi* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/soubor/resist-cz-pdf.aspx>

⁵⁹ Jak poznat manipulativní text? *Nelez.cz* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://www.nelez.cz/#modal-jakPoznatManipulativniText>

⁶⁰ Jak poznat manipulativní text? *Nelez.cz* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://www.nelez.cz/#modal-jakPoznatManipulativniText>

anebo se může jednat o důvěryhodný zahraniční informační kanál, který byl pouze nepravdivě přeložen a je v českém jazyce překrucován. Čtenář tím může nabýt dojmu, že text musí být pravdivý, jelikož zahraniční zdroj je velmi důvěryhodný. Nedojde však k ověření překladu, třeba i z důvodu neznalosti cizího jazyka a článek se stává pro čtenáře věrohodným.⁶¹

Taktéž dezinformátoři sází na časové nesrovnalosti v rámci jimi sdílených dezinformací. Je proto důležité si ověřit datum dané zprávy. Může se stát, že zpráva šířená po internetu a sítích je již několik měsíců, až let stará a nijak není spojena s aktuálně řešeným tématem. Děje se tak z důvodu navozování dojmu, že právě tato daná informace souvisí zcela s aktuálním děním. Ne zcela obezřetný čtenář si nemusí ověřit datum zprávy a může se stát, že danou informaci bude považovat za relevantní.⁶²

A asi nejzákladnější poučkou je ověřit si obsah daného článku. Pokud se čtenářovi nezdá jakákoliv informace ve zprávě, nejlepší možností je využít jiné seriózní a důvěryhodné zdroje. V dnešní době rozsáhlého internetu je možnost ověřit si informaci velmi jednoduchá. Uživatelé mají možnost si přečíst stejnou zprávu z vícero zdrojů, a dokonce v několika jazycích. Proto je důležité nevěřit každé zprávě bez následného ověření. V dnešním technologickém světě se dezinformace mohou neúmyslně i úmyslně šířit i v mainstreamových médiích, tudíž by si každý čtenář měl dávat pozor, jaké informace konzumuje a z jakých zdrojů se tyto informace berou.⁶³

2.3.1 Iniciativy bojující proti dezinformacím

V České republice stále neexistuje zákon proti dezinformacím, nicméně zde máme několik organizací, spolků a hnutí, které se zaměřují na boj s dezinformacemi, jejich rozpoznávání a vyvracení lží a nepravd. Jejich fungování je nezávislé, a proto jsou závislé na finančních příspěvcích od fanoušků,

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž.

⁶³ 7 tipů jak poznat fake news. Netbox.cz [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://www.netbox.cz/n/7-tipu-jak-poznat-fake-news-dezinformace>

popřípadě peněz z grantů a z prodeje reklamy. Čím dál častěji se tyto iniciativy objevují i ve veřejném prostoru, kdy se ve spolupráci s jinými subjekty snaží blokovat dezinformace na sociálních sítích a na jiných veřejných internetových platformách.⁶⁴

2.3.1.1 NELEŽ.CZ

Hnutí NELEŽ.CZ tvoří odborníci z marketingu, médií, žurnalistiky, komunikace a IT. Pracují s daty a informacemi, analyzují a potírají dezinformace a jejich hlavním cílem je zamezit masivnímu šíření dezinformací a úmyslnému tvoření nepravd. Nejsou nijak zapojení do politického světa a zároveň je tato činnost zcela nezávislá a nekomerční. Tvůrci tohoto hnutí jsou převážně bývalí novináři, marketéři, či ředitelé PR agentur, kteří mají za sebou spoustu novinářských i jiných mezinárodních ocenění. Zároveň upozorňují zadavatele reklam, aby jejich reklamou nefinancovali dezinformační weby, jelikož to má za následek další rozdělování společnosti. Dle jejich webových stránek 61 % návštěvníků nepozná, pokud se nachází na dezinformační stránce, a dezinformace se šíří až 6x rychleji než pravdivá informace. Celý tento projekt vznikl v roce 2020 za podpory společnosti T-Mobile.⁶⁵

2.3.1.2 Čeští elfové

Čeští elfové jsou občanským hnutím, které aktivně analyzuje, mapuje dezinformace a aktivně bojuje proti dezinformačním kampaním, které kolují po českém internetu. Za jejich vznikem stála velmi podobná skupina pracujících v Lotyšsku, přičemž hnutí pod označením elfové se vyskytují ještě v dalších 14 zemích, především bývalého východního bloku. Členové tohoto hnutí jsou z bezpečnostního hlediska přísně anonymní, veřejně vystupují pouze dva mluvčí. Toto hnutí se taktéž mimo jiné snaží o prevenci negativních následků

⁶⁴ Bojují proti dezinformacím a nikdo je nezná. Ct24.ceskatelevize.cz [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/bojuji-proti-dezinformacim-a-jejich-pravou-identitu-nikdo-nezna-ceskych-elfu-pribyva-21920>

⁶⁵ Jak poznat manipulativní text? Nelez.cz [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://www.nelez.cz/#modal-jakPoznatManipulativniText>

dezinformací, o větší zapojení společnosti do boje s dezinformacemi a o upozorňování na konkrétní aktéry dezinformační scény. Vydávají pravidelné reporty za minulý měsíc, ve kterých popisují současnou dezinformační situaci v ČR, a taktéž vydávají doporučení pro všechny uživatele internetu. V neposlední řadě mapují i řetězové emaily, které následně zaznamenávají do jejich veřejné databáze, aby každý mohl nahlédnout do světa šíření dezinformací přes emaily. Jsou nezávislí, jejich členové vykonávají činnost dobrovolně a bez nároku na honorář.⁶⁶

2.3.1.3 Manipulátoři.cz

Tato nezávislá iniciativa funguje od roku 2015. Jejich hlavní činnost spočívá ve vyvracení konkrétních dezinformací nacházejících se po celém internetu, ale i mimo něj. Kontrolují sociální sítě, na kterých se snaží upozorňovat na nepravdy, lži a fake news, které nějakým způsobem zasáhly českou společnost. Konfrontují hlavní aktéry dezinformační scény, a dokonce provozují lexikon dezinformací, který slouží jako soubor faktických hesel a zároveň jako databáze všech dezinformací. Ve spolupráci s Facebookem se jim podařilo zablokovat již několik prověřených dezinformátorů, kteří svými činy podřývali základy české demokracie. Jsou ověřeným spolkem, který je zapsán i v obchodním rejstříku, a lidé jim mohou přispět finanční obnos na jejich transparentní účet.⁶⁷

⁶⁶ Bojovníci proti dezinformacím na českém internetu. *Cesti-elfove.cz* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://cesti-elfove.cz/uvodni-strana/>

⁶⁷ Na faktech záleží. *Manipulatori.cz* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://manipulatori.cz/finacovani/>

3 Média a jejich vliv

Pojem médium je známý již stovky let a pochází z latiny. Toto slovo by se dalo přeložit jako prostředek nebo činitel, který nám něco zajišťuje či zprostředkovává. Termín médium se nevyskytuje pouze v souvislosti s přenosem informací či se sdělovacími prostředky, ale je známý i ve fyzice, chemii, biologii a výpočetní technologii. Z pohledu dezinformací a propagandy je nejvíce důležité médium komunikační a informační.⁶⁸

Komunikační a informační médium používá prostředky, které slouží k přenosu a záznamu určité informace nebo sdělení. V dnešní době je nejrozšířenější internet a s ním spojené sociální sítě, nicméně do této kategorie patří i tištěné noviny a deníky, televizní vysílání, rádiový přenos a reklama.⁶⁹

Díky rozvoji písma a výroby papíru vznikla média již v Perské říši. Již v této době jsou doloženy zmínky o fungující poště, která zajišťovala raný přenos informací. Kromě využívání písma a papíru zde fungovaly i jiné způsoby dorozumívání – stavba soch, zapalování kouřových signálů či značení stezek, což lze také považovat za sdělování informací.⁷⁰

V souvislosti s médii se hovoří také o masmédiích, což ve volném překladu znamená hromadné sdělovací prostředky. Příjemci těchto médií nejsou konkrétní lidé, nýbrž masy, které si udržují svoji anonymitu. Skrz tyto média mohou být šířeny informace všeho druhu, s tím ovšem přichází i větší dosah případně šířených dezinformací nebo misinformací. Konkrétním příkladem mohou být

⁶⁸ Media. *Web.archive.org* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20180612142012/http://www.businessdictionary.com/definition/media.html>

⁶⁹ Duignan, Brian. "mass media". *Encyclopedia Britannica*, 17 Nov. 2023, <https://www.britannica.com/topic/mass-media>. Accessed 15 December 2023.

⁷⁰ Tamtéž.

Televizní noviny vysílané na televizi Nova, které v roce 2021 sledovalo průměrně 39,69 % všech diváků starších 15 let, což je více než 1,4 miliónů sledujících.⁷¹

3.1 Rozdělení médií

3.1.1 Tradiční média

Tradičními médii rozumíme ta média, která existují již spoustu let a stále si udržují svou popularitu do dnešní doby. Na druhou stranu ovšem tato popularita s nárůstem internetu klesá a je možné, že v budoucnosti již úplně vymizí všechny druhy tradičních médií.⁷²

3.1.1.1 Tištěná média

Tyto média jsou také nazývaná jako periodikum nebo zjednodušeně tisk. Vycházejí v pravidelných intervalech, podle kterých následně mají i svůj název – deníky, týdeníky, měsíčníky, ročenky i občasníky. Zahrnout se zde mohou i tiskoviny, které vycházejí pouze příležitostně nebo odborně-vědecké časopisy, které nejsou určeny pro širokou veřejnost.⁷³

V dnešní době je i přes rozvoj internetu stále velký dosah tištěných médií, především deníků. Výzkum MEDIA PROJEKT z roku 2023 nám ukázal, že téměř 64 % obyvatel České republiky ve věku 12–79 let pravidelně využívá alespoň jeden druh tištěného média (deníky, časopisy).⁷⁴

Nejčtenějším celostátním deníkem byl Blesk, který dosahoval skoro 600 tisíc čtenářů na jedno vydání, následoval deník MF DNES s 387 tisíci čtenáři na

⁷¹ Nejsledovanější jsou Televizní noviny. *IDnes.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/mediahub/nova-sledovanost-televizni-noviny.A210215_165936_mediahub_ven

⁷² JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Media Projekt 2023. *Unievydavatel.u.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: http://www.unievydavatel.u.cz/gallery/files/2023_11_09%20-%20MP%20-%20Základní%20výsledky%20Media%20projektu%20za%204_%20Q%202022%20až%203_%20Q%202023%20fin.pdf

vydání a s odstupem na třetím místě deník Sport s 161 tisíci čtenáři. Absolutní počet čtenářů alespoň jednoho periodika byl za rok 6,51 miliónů.⁷⁵

Výhodou vydávaných periodik oproti knihám je jejich větší aktuálnost a schopnost reagovat na dané situace. I tak ale zaostávají za digitálními médii, kde můžeme sledovat požadované informace prakticky v reálném čase. Taktéž výhodou může být větší důvěra starších čtenářů, kteří mohou mít předsudky vůči novým médiím a raději budou důvěřovat tradičním, které je provázejí po delší dobu. Dezinformace a misinformace se zde mohou také objevit, nicméně je nutno říct, že v seriózních periodících se prakticky nevyskytují, větší šance k nalezení těchto falešných zpráv je v alternativních, lokálně vydávaných tiskovinách, které povětšinou nemají celonárodní dosah.⁷⁶

3.1.1.2 Rozhlasové vysílání

Díky potvrzení existence elektromagnetických vzdušných vln byl v roce 1887 sestaven první rádiový systém, který kompletně změnil lodní dopravu a následně byl intenzivně využíván i v první světové válce. Po jejím konci se rádio začalo rozšiřovat do USA a celé Evropy. V Československu začal Československý rozhlas své vysílání v roce 1923, nicméně největší rozvoj začal až po sametové revoluci v roce 1989, kdy na trh vstoupily komerční subjekty – Evropa 2, Radio Alfa a Frekvence 1⁷⁷

V dnešní době existuje spousta rádiových stanic, některé jsou lokální a některé působí celostátně. V České republice máme aktuálně 8 veřejnoprávních

⁷⁵ Media Projekt 2023. *Unievydavatelů.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: http://www.unievydavatelů.cz/gallery/files/2023_11_09%20-%20MP%20-%20Základní%20výsledky%20Media%20projektu%20za%204_%20Q%202022%20až%203_%20Q%202023%20fin.pdf

⁷⁶ Působení tištěných a elektronických novin. *Unievydavatelů.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: http://www.unievydavatelů.cz/cs/deniky/proc_inzerovat_denicich/synergie_pusobeni_tistenych_in_ternetovych_novin

⁷⁷ Historie rozhlasu: Zajímavá cesta vzdušnými vlnami. *Stannah* [online]. [cit. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://blog.stannah.cz/spolecnost/historie-rozhlasu/>

celoplošných stanic a necelých 80 soukromých, z nichž pouze 3 (Impuls, Evropa 2 a Frekvence 1) vysílají celoplošně, ostatní jsou pouze regionální.⁷⁸

Nejposlouchanějšími stanicemi jsou za rok 2023 Český rozhlas Radiožurnál, který má přes 1,5 milionu pravidelných posluchačů, následuje Radio Impuls a Evropa 2.⁷⁹

Mezi hlavní nevýhody rozhlasového média je možno zařadit jeho malý zásah na potenciální zákazníky. Rádio je většinou poslouchané jako kulisa při provádění jiné činnosti, tudíž zde není plná koncentrace na sdělení, které pocházejí z rozhlasového vysílání. Taktéž zde není prvek zábavy v podobě obrazového vnímání a například pro mladou generaci je poslech rádia prakticky nemožný. Také lze říct, že většina reklam, které jsou vysílány rádiem jsou velmi podobné, tudíž zapamatovatelnost jednotlivých reklam je daleko obtížnější.⁸⁰

3.1.1.3 Televize

V roce 1927 v San Franciscu vyvinul mladý vynálezce P.T. Farnsworth první funkční televizor, který následně kompletně změnil vnímání médií či zábavy ve 20. století. Vysílání v Československu bylo zahájeno v roce 1953. Po sametové revoluci v roce 1989 se televizní trh změnil na duální televizní trh, kdy i komerční subjekty mohly vstupovat do světa televize.⁸¹

Prvním z nich byla FTV Premiéra, která se časem přejmenovala na dnešní TV Prima, v dalších letech následovala TV Nova, TV Barrandov a další.⁸²

⁷⁸ Rozhlasový trh v ČR. Media marketing services [online]. [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: <http://www.mms.cz/rozhlasovy-trh/rozhlasovy-trh-v-cr/>

⁷⁹ Aktuální poslechovost rádií za rok 2023. *Radioprofesional.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://www.radioprofesional.cz/aktualni-poslechovost-radii-za-2q-3q-2023/>

⁸⁰ Výhody a nevýhody rozhlasové reklamy. Mediaguru [online]. [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/slovník-a-mediatypy/typy-medii/rozhlas/vyhody-a-nevyhody-radiove-reklamy/>

⁸¹ Historie televize. In: *NaseCt* [online]. [cit. 2023-12-22]. Dostupné z: <http://nase-ct.cz/historie-televize/>

⁸² Historie společnosti. Iprima [online]. [cit. 2023-12-22]. Dostupné z: <https://www.iprima.cz/o-spolecnosti/historie-spolecnosti>

Asociace televizních organizací pravidelně provádí měření sledovanosti jednotlivých televizních stanic pomocí peplemetrů. Peplemetry jsou zařízení, které jsou dobrovolně nainstalovaná ve vybraných domácnostech a snímají na jaký program a jak dlouho se jednotlivě jaká domácnost kouká. Následně se analyzují výsledky a každý týden vychází zhodnocení z minulého týdne.⁸³

Z 50. týdne roku 2023 (tzn. 11.12.-17.12.2023) vyplynulo, že nejsledovanější TV stanicí je TV Nova, s těsným náskokem 1 % před Českou televizí a nejsledovanějším pořadem za rozhodný týden bylo vyhlášení výsledků pořadu StarDance XII...když hvězdy tančí vysílaný na České televizi.⁸⁴

Televize je stále velmi sledovaným médiem, které má vysoké dopady na společnost. Lidé jsou vůči televizím velmi důvěřiví, dokáží si vytvořit silné emoce během sledování jakéhokoli programu a televize jsou vysoce přesvědčivé. Všechny tyto aspekty dávají větší možnosti k šíření i dezinformací nebo misinformací a z důvodu stále velké sledovanosti je možné i jejich šíření. Na druhou stranu ale lze podotknout, že televize je velmi aktuální zdroj informací, dokáže nám i pomoci během mimořádných událostí a pro velkou část společnosti je i nadále primárním zdrojem všech přijímaných informací.⁸⁵

3.1.2 Digitální média

S příchodem nových a moderních technologií se stvořila i média nová – digitální. Především vynálezy počítače, mobilního telefonu a internetu podpořily touhu po nových komunikačních a informačních technologiích. Mezi tato digitální média patří internet obecně, webové blogy, webové stránky, internetové vyhledávače, sociální sítě, ale i počítačové hry. Digitální média mají obrovskou

⁸³ Peplemetry nabízí rozšířené funkce. *Ato.cz* [online]. 2023 [cit. 2023-12-22]. Dostupné z: <https://www.ato.cz/2023/peplemetry-od-noveho-roku-rozsirene-funkce-a-dukladnejsi-i-rychlejsi-reseni/>

⁸⁴ Výsledky - 50.týden. *Ato.cz* [online]. 2023 [cit. 2023-12-22]. Dostupné z: <https://www.ato.cz/vysledky/>

⁸⁵ Výhody a nevýhody televizní reklamy. *Mediaguru.cz* [online]. 2017 [cit. 2023-12-22]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/slovník-a-mediatypy/typy-medii/televize/vyhody-a-nevyhody-televizni-reklamy/>

výhodu v oblasti jednoduchosti, aktuálnosti a přesnosti sdělení v porovnání s výše zmíněnými typy médií. Taktéž je to pro uživatele a příjemce daleko méně časově náročnější varianta k získávání dostupných informací, zpráv, aktualit či názorů.⁸⁶

Nadále má internet a jiná tato média nespornou výhodu v otevřenosti a svobodě. Prakticky kdokoli si může vytvořit internetovou stránku a založit si účet na sociálních sítích, skrz které může prezentovat své ideály, názory, postoje či myšlenky. Uživatel se zde nemusí skrývat, či přetvařovat, jelikož internet dokáže být velmi anonymní, každý se může skrývat za kohokoli chce a není zde vůbec potřeba uvádět svou pravou identitu. To ovšem přináší i negativa.⁸⁷

Lidé až příliš důvěřují své internetové anonymitě, nicméně i anonymní účet, který bude porušovat zákony v kyberprostoru, je dohledatelný a může být i stíhán. Z toho následně plyne, že ostatní uživatelé, kteří sdílejí podobný názor jako daný uživatel, mohou mít pokroucený pohled na svobodu slova a velice důrazně to budou dávat najevo.⁸⁸

Konkrétním příkladem může být chování na internetu muže z Teplic. Ten v roce 2022 dával na své sociální sítě fotografie ukazující obdiv v nacistický režim, obdiv k diktátorovi A. Hitlerovi a taktéž podněcoval k agresi vůči jiným etnickým a náboženským menšinám. Nakonec byl odsouzen a přes několik odvolání se to dostalo až k Ústavnímu soudu, kde se muž obhájoval především ústavním právem, které zaručuje občanům vyjadřovat své názory. Ústavní soud muži nevyhověl z důvodu, že ústavní právo vyjádřit se nevztahuje na extrémní a

⁸⁶ Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "interactive media". Encyclopedia Britannica, 15 Dec. 2023, <https://www.britannica.com/technology/interactive-media>. Accessed 7 January 2024.

⁸⁷ Dennis, Michael Aaron and Kahn, Robert. "Internet". Encyclopedia Britannica, 5 Jan. 2024, <https://www.britannica.com/technology/Internet>. Accessed 7 January 2024.

⁸⁸ Svoboda slova má své meze. *Hlidacipes.org* [online]. [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: https://hlidacipes.org/svoboda-slova-ma-sve-meze-podnecovani-k-nenavisti-neni-lidske-pravo-pripomnel-soud/?_zn=aWQIM0QzNjAxMzgyMDc5MDc2MDc2Njg5JTdDdCUzRDE2OTM2ODg1MTMuODQ3JTdDdGUIM0QxNzA0NjMyMzgxLjI2NyU3Q2MIM0QxQ0lwRTU0ODA5RDVBREMxNTM2NjNB NjA2QkRFMjBGQw%3D%3D

nenávistné projevy a byl muži uložen trest odnětí svobody na 16 měsíců s podmíněným odložením na 3 roky.⁸⁹

Ještě aktuálnějším příkladem je střelba na Filozofické fakultě University Karlovy v Praze. Je to jedna z nejtragičtějších událostí v historii České republiky, a i přesto policie musí řešit 96 případů (ke dni 3.1.2024) schvalování střelby či obdivu ke střelci a jeho činu. Všechny tyto internetové komentáře jsou podle ministra vnitra Víta Rakušana právně postižitelné. Na základě tohoto činu bude projednána novela zbraňové legislativy s účinností od roku 2026. Ta by měla mimo jiné umožňovat policii zajistit zbraň osobě, která má například vazby na extremistické skupiny nebo vyhrožuje násilím na sociálních sítích.⁹⁰

I přes tyto negativní aspekty digitálních médií můžeme najít několik pozitivních vlastností těchto médií. Jedním z nich je určitě interaktivita, kdy z diváka a příjemce zpráv a informací se stává uživatel. Může se aktivně vyjadřovat, reagovat, manipulovat s informacemi a médii. Pro některé osoby to přináší i dávku zábavy a uspokojení.⁹¹

Dalším pozitivem může být i digitalizace médií. Je daleko jednodušší si najít aktuální informace, historické či archivní zprávy, uživatelé si mohou informace ověřovat z různých informačních zdrojů a technickým aspektem digitalizace je i větší kvalita textu, fotek, možnost vložení videa do daného internetového článku, možnost vytvoření interaktivních animací či pohyblivých obrázků (GIF). Uživatelé mohou dané články komentovat, nebo si přečíst komentáře jiných uživatelů, kteří

⁸⁹ Svoboda slova má své meze. *Hlidacipes.org* [online]. [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: https://hlidacipes.org/svoboda-slova-ma-sve-meze-podnecovani-k-nenavisti-neni-lidske-pravo-pripomnel-soud/?_zn=aWQIM0QzNjAxMzgyMDc5MDc2MDc2Njg5JTdDdCUzRDE2OTM2ODg1MTMuODQ3JTdDdGUIM0QxNzA0NjMyMzgxLjI2NyU3Q2MIM0QxQ0lwRTU0ODA5RDVBREMxNTM2NjNB NjA2QkRFMjBGQw%3D%3D

⁹⁰ Policie řeší 96 případů schvalování střelby na FF UK. *Idnes.cz* [online]. [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/strelba-filozoficka-fakulta-rakusan-schvalovani-proverovani-policie.A240103_183122_domaci_kurl

⁹¹ Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "interactive media". *Encyclopedia Britannica*, 15 Dec. 2023, <https://www.britannica.com/technology/interactive-media>. Accessed 7 January 2024.

se mohou nacházet klidně na druhém konci planety. Je to nesmírná výhoda oproti tradičním médiím.⁹²

Mezi další pozitiva digitálních médií můžeme zařadit i značnou finanční nenáročnost ať pro uživatele, tak pro vydavatele. Pro uživatele je daleko jednodušší a levnější varianta využití digitálních médií než si každé noviny, časopis, magazín kupovat zvlášť. Stejně tak tomu je i pro vydavatele, kteří vydáním internetového článku ušetří spoustu peněz, v porovnání s vydáním v tištěné podobě.⁹³

S využíváním digitálních médií se ovšem pojí i nezanedbatelně velká rizika. Jedním z nich je volný přístup k informacím. Pro vybrané skupiny společnosti (hackeři, teroristi) se tento volný přístup stává prakticky snadnou kořistí k poškození dané internetové stránky, společnosti nebo konkrétního člověka. Tyto skupiny mohou tyto veřejně přístupné informace využít pro svůj prospěch, popřípadě pro prospěch osoby či organizace, která si zmíněné specializované zločince najala.⁹⁴

S tím je úzce spjatá i možná ztráta soukromí, kdy sociální sítě i jiné webové stránky po uživateli žádají osobní údaje včetně telefonního čísla, emailu, jména, příjmení, a dokonce i adresu a následně tyto informace zpracovávají. Bohužel se již v minulosti několikrát stalo, že tyto údaje nebyly nijak speciálně zabezpečeny a po hackerském útoku bylo ukradeno miliony adres, telefonních čísel, emailových adres a na některých stránkách i čísla platebních karet. Bezpečnostní složky jsou si vědomy těchto útoků a kvalitně a systematicky odhalují nebezpečné skupiny

⁹² Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "interactive media". Encyclopedia Britannica, 15 Dec. 2023, <https://www.britannica.com/technology/interactive-media>. Accessed 7 January 2024

⁹³ Elektronická média. *Pravni prostor.cz* [online]. [cit. 2024-01-09]. Dostupné z: <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/elektronicka-media>

⁹⁴ Volle, Adam. "hacker". Encyclopedia Britannica, 4 Nov. 2023, <https://www.britannica.com/topic/hacker>. Accessed 9 January 2024.

pachatelů, kteří ovšem jsou technologicky velmi zdařílí a po odhalení jedné hackerské skupiny se objeví jiná a klidně v jiném státě.⁹⁵

Taktéž mezi významné nevýhody a rizika patří virální šíření dezinformací, misinformací a fake news.

3.2 Šíření dezinformací přes média

Nově přichází digitální média se během krátkého času stala velmi přínosným zdrojem informací, tím pádem ale i dezinformací. Internet je velmi svobodné a veřejné místo pro jakéhokoliv uživatele, tudíž přihlásit se na sociální síť může lékař, soudce, politik i hacker a zločinec.⁹⁶

Dezinformace se mohou šířit skrz jakékoliv médium, ale pravděpodobně nikdy nebudou mít takový dosah a zásah do společnosti jako přes digitální média. Vesměs jakýkoliv sociální rozpor, politická kontroverze a společenské téma je diskutováno na sociálních sítích po celém světě a v souvislosti s jakýmkoliv tématem se objeví i dezinformátor či skupina dezinformátorů, jejichž cíl je přilákat ostatní uživatele na svou alternativní stranu. Tyto dezinformační skupiny se snaží být přímým opakem mainstreamových médií, které jsou podle nich lživé, zmanipulované nebo dokonce podplacené. Ve většině těchto dezinformačních skupinách je jeden jasný lídr, který si tyto dezinformace vymýšlí či je přebírá ze zahraničních dezinformačních webů a snaží se je interpretovat na jeho danou skupinu.⁹⁷

Je vcelku pravděpodobné, že každý uživatel internetu a sociálních sítí se setkal s jakoukoliv formou dezinformace. Může se jednat o články na dezinformačních webech, dezinformační skupiny na sociálních sítích, kde členové přidávají příspěvky s nijak nepodloženými a neověřenými informacemi, zároveň

⁹⁵ How Data Breaches Happen? *Kaspersky.com* [online]. [cit. 2024-01-09]. Dostupné z: <https://www.kaspersky.com/resource-center/definitions/data-breach>

⁹⁶ Dennis, Michael Aaron and Kahn, Robert. "Internet". *Encyclopedia Britannica*, 5 Jan. 2024, <https://www.britannica.com/technology/Internet>. Accessed 7 January 2024.

⁹⁷ Social media dis/misinformation. *Stimson.org* [online]. [cit. 2024-01-09]. Dostupné z: <https://www.stimson.org/2023/social-media-mis-disinformation-and-the-risk-of-atrocities-in-the-united-states/>

mezi dezinformace lze zařadit i lživou reklamu na rychlé zbohatnutí, za kterou stojí podvodná organizace usilující o získání citlivých osobních údajů.⁹⁸

Velká část společnosti naštěstí nepodlehne neověřeným informacím a dezinformacím prezentovaných na internetu. Na druhou stranu lidé, kteří nemají se sociálními sítěmi a internetem zkušenosti, například lidé v důchodovém věku, mají tendenci věřit těmto nepravdivým informacím a považovat je za důvěryhodné. Je to vcelku pochopitelné z důvodu, že dosud jejich jediným příjmem informací byla tištěná média, rádio a popřípadě televizní vysílání. Tato tradiční média ve velké části publikují ověřené a zkušené reportéři a editoři, kteří mají ověřené informace, popřípadě si je sami ověřují, jejich články a televizní výstupy prochází kontrolou a všechny tyto informace procházejí schvalovacím procesem. Není fakticky možné, aby kdokoliv si založil televizní stanici a začal publikovat svůj vlastní a nikým nekontrolovaný obsah. Oproti tomu internet všechny tyto možnosti nabízí a kdokoliv může získávat informace od kohokoliv.

Další skupinou náchylnou k důvěře dezinformacím jsou lidé ve špatné životní situaci. Může se jednat o finanční, rodinné i psychické problémy a tyto lidé následně využívají internet pro odreagování se od svých starostí. A například po přečtení dezinformace o vládě, která chystá vysoké daně a vysokých cenách elektřiny si daný člověk ve finanční trabli spojí svou životní situaci s právě přečtenou a nepravdivou zprávou a začne se v něm rodit důvěra v dezinformace a jejich tvůrce.

⁹⁸ 7 common forms of information disorder. *Commonslibrary.org* [online]. [cit. 2024-01-09]. Dostupné z: <https://commonslibrary.org/disinformation-and-7-common-forms-of-information-disorder/>

4 Rozhovor s odborníkem ze spolku NELEŽ.CZ

Během zpracovávání této bakalářské práce jsem se pokusil spojit s několika kompetentními lidmi v oblasti dezinformací a médií. Po emailové a následné telefonní dohodě jsem se domluvil na online rozhovoru s panem Romanem Číhalíkem, který je spoluzakladatelem spolku NELEŽ.CZ, který se zabývá dezinformacemi, dezinformačními weby a reklamou umístěnou na právě těchto webech. Z tohoto důvodu jsem se s ním spojil a za poskytnutí rozhovoru panu Číhalíkovi velmi děkuji.

Jak byste Vy definoval termín dezinformace a jaký je podle Vás rozdíl mezi dezinformacemi a misinformacemi?

Dle mých dosavadních zkušeností je slovo dezinformace velmi nadužívané v dnešní době. Prakticky skoro ztratilo na významu, jelikož skoro každá zavádějící informace je automaticky označována jako dezinformace. Skoro by se dalo říct, že to slovo má až zploštělý význam. Nicméně pokud bych se měl řídit odbornou literaturou, tak dezinformace je záměrně lživá informace, uvádějící kohokoliv v omyl. Je také šířena záměrně. Zajímavé je, že toto slovo bylo poprvé použito v ruštině a následně bylo z tohoto jazyka převzato do celého světa. Hlavní rozdíl mezi dezinformací a misinformací je vcelku zřejmý. Dezinformace je úmyslně tvořena a šířena, kdežto misinformace je pouze mylná informace šířena a vytvořena neúmyslně.

Co je hlavní motivací dezinformátorů a dezinformačních webů?

Dezinformátoři a jejich webové stránky by se dali rozdělit do více motivačních skupin. První z nich jsou tzv. spiritualisti. To jsou ti lidé, kteří například věří, že Země není kulatá, nebo zásadním způsobem odmítají evoluci. Nejsou tolik škodliví, jelikož jejich názory jsou již dávno potvrzená lež a v ČR se ani nevyskytují ve větších počtech. Další skupinou jsou dezinformátoři, kteří tuto činnost vykonávají pouze za účelem finančního zisku. Jejich cílem je co nejvíce ošálit masu fanoušků a následně z nich dostat finanční podporu. Zároveň tito dezinformátoři mají vlastní webové stránky, na kterých se nachází spousta reklam, za které si také účtují nemalé sumy peněz. Zde vidím spíše morální problém,

jelikož se většina z nich tváří na internetu jako chudáci, kterým vláda ještě bere peníze a prostí lidé jim proto posílají finanční dárky. Přitom z velké části je to pouze celé lež a faleš. Poslední skupina je trochu namixovaná ze dvou podskupin, které spolu ale velmi souvisí. Jsou to lidé, kterým jde především o politickou moc a zároveň o změnu geopolitického uspořádání světa. To je již v porovnání s první skupinou daleko větší hrozba pro společnost. Tito dezinformátoři se nebojí vytvářet lži z jakýchkoliv témat, poukazují na nejhorší možné scénáře, které mohou nastat a konají různé demonstrace či protesty. Může se zde objevit i známka násilí či sympatizace s totalitními režimy. To je velký problém. Můžeme to vidět na příkladu Jindřicha Rajchla a jeho hnutí. On sám právník, který nebude mít finanční problémy, dokáže svými lži a dezinformacemi ovlivnit velkou část naší společnosti, která se nakonec sejde na Václavském náměstí. Mezi účastníky můžeme vidět hákové kříže, ruské vlajky, rasistické a xenofobní transparenty a jiné nemorální a trestné objekty. Zde je vidět opravdu velké ovlivnění společnosti. Pokud se najde kvalitní a spolehlivý řečník, který bude lidem tvrdit to, co oni sami chtějí slyšet, tak zde máme velkou hrozbu do budoucnosti. Nicméně sám jsem velmi zvědavý na příští parlamentní volby.

Jaká je Vaše rada pro identifikaci dezinformace a ověření pravdivosti informace v dnešním internetovém světě?

Mezi nejzákladnější poučky, které tvrdím i na svých přednáškách, je používat kritické myšlení. Díky tomu se dá velké procento všech dezinformací odhalit ještě dříve, než se stanou virálními. Pokud to ovšem čtenářům nepříjde jako dobrý způsob, tak je také dobré si danou informaci ověřit z více zdrojů, popřípadě ověřit na renomovaných a uznávaných redakcích či webech. Taktéž známost dané redakce, popřípadě autora článku nám může pomoci určit, zda se jedná o pravdivou informaci nebo dezinformaci. S příchodem umělé inteligence se ovšem rozpoznávání falešných informací značně snižuje, jelikož v dnešní době jsou programy schopny vygenerovat velmi reálně vypadající obrázek či video a není úplně snadné určit, zda se jedná o výtvar umělé inteligence nebo o realitu. Naštěstí nemusí umělá inteligence sloužit jako nástroj pro výrobu lží, nýbrž i jako ochrana před těmito informacemi. Existují programy, díky kterým můžeme odhalit, zda je

informace skutečná, nebo byla uměle vytvořená, akorát zatím nejsou tyto programy rozšířeny do větší části společnosti.

Jak sociální sítě napomáhají šíření dezinformací?

Sociální sítě jsou hlavním zdrojem všech druhů dezinformací. Prakticky jakákoliv dezinformace se v nějakou chvíli objevila na sítích jako je Facebook, Twitter či Telegram. Lidé zde mohou sdílet cokoliv, kdykoliv a jakkoliv a bez nějakých větších obtíží. Zároveň jim velmi pomáhá algoritmus dané sítě, který se snaží zpopularizovat pravděpodobně velmi čtené informace, na které následně může sociální síť publikovat svou reklamu a vydělávat tak peníze na čtení dezinformací. Jelikož jsou všechny sociální sítě soukromé firmy, tak si i jejich pravidla vymýšlejí samostatně a jakékoliv omezení šíření dezinformací je jen v jejich kompetenci. V aktuální době je zakladatel Facebooku Mark Zuckerberg a jeho společnosti v hledáčku Evropské komise, která se právě snaží omezit šíření škodlivých a zavádějících informací, nicméně nevidím v tom moc velký pokrok vůči budoucnosti, jelikož to vše závisí jen a pouze na dané sociální síti.

A naopak, jak sociální sítě mohou bojovat proti dezinformacím?

Můžou vyvinout také nějaké technologické nástroje, které by rozpoznávaly falešné a lživé informace, nicméně si myslím, že se nic takového nestane. Jak jsem již říkal, těmto společnostem jde především o zisk, hlavně z reklam a nebudou tedy omezovat nikterak své uživatele, když se jim z toho následně generují peníze. Stručně řečeno, je to náš problém, že na těch sítích jsme a že odsud přebíráme informace.

Myslíte si, že je potřeba, aby v ČR vznikl zákon upravující dezinformace?

Spíše byste se měl zeptat, jestli vůbec vznikne. Skoro určitě za současné vlády nevznikne a co bude dál nevíme, ale můj názor je, že v dohledné době žádný zákon nevznikne. Taktéž dle prohlášení Krizového informačního týmu Ministerstva vnitra je uváděno, že není potřeba dezinformačního zákona. Já osobně s tím souhlasím, jelikož s tvorbou tohoto zákona by vznikly další problémy, které by bylo potřeba řešit. Zda se nejedná o cenzuru, zda nejsou sankce příliš přísné, nebo příliš mírné. Zároveň si myslím, že Policie ČR se v poslední době velmi snaží

eliminovat ty nejzávažnější formy dezinformací, které se objevují na sociálních sítích, a je tedy zřejmé, že i bez zákona dokážou spoustu věcí. Nicméně, alespoň by měla proběhnout veřejná diskuze, zda by daný zákon měl či neměl vzniknout.

Popřípadě, měli byste nějaké návrhy na jiné legislativní řešení v rámci boji s dezinformacemi?

Zde Vás bohužel zklamám, ale nemám žádné právnické vzdělání, tudíž nejsem úplně kompetentní. Nicméně dle mého názoru není především čas a zároveň mi to nepřijde nezbytně nutné. Neexistuje žádná veřejná či politická debata o dezinformačních legislativách a zároveň mám pocit, že současná vláda nemá ani velký zájem, aby se za jejího funkčního období něco v tomto ohledu změnilo.

Jaké jsou aktuální trendy v dezinformačním světě podle Vás? Jsou dezinformace na vzestupu nebo v útlumu?

S jistotou mohu říct, že určitě dezinformace neubývají, ale spíše přibývají. Jak jsem již říkal dříve, lidé dostatečně nepoužívají kritické myšlení a nedokážou si ověřovat přijímané informace. Zároveň lidé jsou ve velké míře nedostatečně internetově a mediálně gramotní, a to velmi napomáhá dalšímu šíření dezinformací a hoaxů. To je jedna z oblastí, na kterou bychom se měli do budoucna zaměřit. Lze také pozorovat výrazný nárůst dezinformací s určitým společenským tématem. V roce 2020 při začátku pandemie COVID-19 se dezinformace raketově rozrostly, stejně jako při začátku války na Ukrajině, popřípadě války na Blízkém Východě, nebo v období před volbami. Je tedy zřejmé, že tyto události jsou stěžejním faktorem pro následné šíření dezinformací.

Mohou dezinformace mít negativní vliv na bezpečnost a zdraví občanů? Popřípadě jaký?

Samozřejmě, že ano. Již právě během zmíněné pandemie se menší část lidí nechala zmanipulovat a kvůli dezinformátorům začala užívat zvláštní a až absurdní léky či jiné přípravky, jako prevenci před nakažením. V USA jsme mohli pozorovat zvýšené užívání antimalarika HCQ, které se později prokázalo jako nebezpečnější než neužívání tohoto léku. V ČR se v jednu dobu velmi rozmohlo užívání veterinárního proti parazitického léku Ivermektin, což také neprospívalo

lidskému zdraví. Následně i Státní úřad pro kontrolu léčiv vydal doporučení, aby lidé tento lék nepoužívali k léčbě nemoci COVID-19. V ohrožení bezpečnosti vidím v aktuální době používání moderních technologií, především umělé inteligence, k tvorbě dezinformací. Lidé často věří čemukoliv a s takto pokročilými technologiemi dokážou dezinformátoři zasáhnout danou společnost ještě více, než tomu bylo doposud. S umělou inteligencí navíc dokážou dezinformátoři vytvořit více verzí jedné dezinformace, se kterou nadále mohou škodit. My jakožto čtenáři těchto zpráv jim to ale také ulehčujeme. Myslíme velmi zkratkovitě a na většinu věcí nemáme vlastní názor, nýbrž si ho vytvoříme, až po přečtení několika informací. A tyto informace, které jsou nám předkládány, mohou být dezinformace. Tudíž jednoduše řečeno, někdy je náš názor pouze výplod nějakého dezinformátora.

Měla by se ČR více angažovat v mezinárodní spolupráci v boji s dezinformacemi? A je dle Vás tato spolupráce efektivní?

ČR se podle mého názoru velmi dobře zapojuje do mezinárodní spolupráce v této oblasti, ať už na úrovni EU nebo NATO. Například již zmíněný boj Facebooku s Evropskou komisí zahrnuje i naší eurokomisařku a viceprezidentku Evropské komise Věru Jourovou. Myslím si, že spolupráce se zahraničními subjekty funguje velmi dobře a velmi efektivně, ČR se zapojuje i do několika mezinárodních výzkumných projektů a studií.

Myslíte si, že by bezpečnostní složky měly mít více pravomocí s ohledem na potírání dezinformací?

Lze si povšimnout, že Policie ČR se v poslední době snaží případy dezinformací řešit daleko více než tomu bylo v minulých letech. Je možné, že vznikly nové interní podklady a předpisy a policisté mají více pravomocí v tomto směru. Taktéž je třeba říct, že policisté odvádějí velmi kvalitní práci v analytické činnosti spojené s dezinformacemi a extremistické názory jsou trestané daleko častěji, než tomu bylo dříve. Můžeme si toho povšimnout na příkladu Tomáše Čermáka, který byl následně i odsouzen, popřípadě na příkladu nenávistných a podněcujících komentářů po útoku na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, kdy

policisté následně zajistili viníky těchto trestných činů. Celkově hodnotím práci bezpečnostních složek v boji s dezinformacemi jako kvalitní a efektivní, kdy si myslím, že není třeba větších změn nebo úprav a jako pozorovatel jsem spokojený s jejich činností.

Nakonec: Jak může průměrný jednotlivec přispět k boji proti dezinformacím během svého každodenního života?

Zde si musíte vymezit dvě role jednotlivce, které bude zastávat – aktivní a pasivní roli. V pasivní roli by si měl jednotlivec uvědomit důležitost kritického myšlení, zároveň ověřovat dané informace a jejich zdroje. Měl by být alespoň v základním obraze, co se kolem něj na internetu děje a důvěřovat důvěryhodným a transparentním médiím. V aktivní roli by měl člověk dávat pozor na to, co sdílí na sociálních sítích, popřípadě na jiných internetových webech. Měl by se neustále vzdělávat v oblasti dezinformací, médií, sociálních sítích či mediální gramotnosti. Tento daný jednotlivec by mohl, popřípadě navštěvovat i nějaké kurzy, přednášky nebo semináře zaměřené na tyto témata. Pokud se jedná o populární osobu na sociálních sítích, je třeba, aby si uvědomil, že by se měl chovat jako zodpovědný tvůrce obsahu, který nedává žádný prostor pro dezinformace a jiné lži. A pokud nakonec dojde ke střetu s dezinformátorem, nebo jeho fanouškem, nikdy bychom neměli používat konfrontační styl jednání či komunikace. Je třeba si vyslechnout i názor druhé strany a následně se snažit o vysvětlení dané dezinformace. Je velmi pravděpodobné, že se nám to nepodaří, ale je zde daleko větší šance, než pokud bychom použili automaticky útočný a agresivní komunikační styl, který by následně vyústil pouze a jen v konflikt. A naše společnost nepotřebuje již další konflikty a rozkole, nýbrž vzájemné pochopení a poznání.

Závěr

V této bakalářské práci jsem se zabýval problematikou dezinformací a jejich vlivem na veřejnost v digitálním prostředí. Na základě analýzy různých typů dezinformací, mechanismů jejich šíření a motivací za nimi, jsem identifikoval jejich škodlivé dopady na bezpečnost občanů, politické názory a společenskou náladu.

Zjistil jsem, že digitální prostředí posiluje dezinformace tím, že umožňuje jejich rychlé šíření a umožňuje manipulaci s informacemi s minimálními náklady. Role tradičních i digitálních médií, vládních a nevládních institucí a občanské společnosti je klíčová při identifikaci a boji proti dezinformacím. Poukázal jsem na potřebu vytvoření efektivních strategií a nástrojů pro identifikaci a potlačení dezinformací v digitálním prostředí, a to prostřednictvím lepšího vzdělávání veřejnosti, podpory kritického myšlení a uplatňování transparentních standardů v médiích.

Závěrem jsem provedl rozhovor s Romanem Číhalíkem, odborníkem na média a dezinformace, který potvrdil aktuálnost tématu a zdůraznil neustálou potřebu sledovat a reagovat na nové dezinformační trendy v digitálním světě.

Tato práce poskytuje přehledný pohled na problematiku dezinformací a nabízí doporučení pro boj s dezinformacemi a zároveň pomáhá mírnit jejich negativní dopady na veřejnost. Věřím, že zjištění a doporučení v této práci přispějí k vytvoření informačního prostředí založeného na pravdě, upřímnosti, transparentnosti a vstřícnosti k občanům, které je nezbytné pro zdravou a funkční demokracii v digitálním věku.

Seznam zkratk použitých v textu

AI – Artificial Intelligence (umělá inteligence)

AIDS – Acquired Immune Deficiency Syndrome (syndrom získaného selhání imunity)

BBC – British Broadcasting Corporation (britská rozhlasová a televizní společnost)

COVID-19 - Coronavirus disease 2019 (koronavirové onemocnění 2019)

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

GIF – Graphics Interchange Format (grafický formát pro rastrovou grafiku)

HCQ – Hydroxychlorochin

KGB – Výbor státní bezpečnosti

MF DNES – Mladá fronta DNES

NATO – North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)

OSN – Organizace spojených národů

TV – Televize

USA – United States of America (Spojené státy americké)

Zdroje

Literatura

GREGOR, Miloš a VEJVODOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4

JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7

Internetové zdroje

7 common forms of information disorder. *Commonslibrary.org* [online]. [cit. 2024-01-09]. Dostupné z: <https://commonslibrary.org/disinformation-and-7-common-forms-of-information-disorder/>

7 tipů jak poznat fake news. *Netbox.cz* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://www.netbox.cz/n/7-tipu-jak-poznat-fake-news-dezinformace>

Aktuální poslechovost rádií za rok 2023. *Radioprofesional.cz* [online]. [cit. 2023-11-19]. Dostupné z: <https://www.radioprofesional.cz/aktualni-poslechovost-radii-za-2q-3q-2023/>

Američané už nevěří zprávám. *Idnes.cz* [online]. [cit. 2024-01-30]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/usa-media-donald-trump-dezinformace.A180704_114721_zahranicni_aha

Audit národní bezpečnosti 2016. *Mvcr.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/soubor/audit-narodni-bezpecnosti.aspx>

Bezpečnostní strategie ČR 2023. *Mocr.army.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: https://mocr.army.cz/images/id_40001_50000/46088/Bezpecnostni_strategie_Ceske_republiky_2023.pdf

Bojovníci proti dezinformacím na českém internetu. *Cesti-elfove.cz* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://cesti-elfove.cz/uvodni-strana/>

Bojují proti dezinformacím a nikdo je nezná. *Ct24.ceskatelevize.cz* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/bojuji-proti-dezinformacim-a-jejich-pravou-identitu-nikdo-nezna-ceskych-elfu-pribyva-21920>

Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "interactive media". Encyclopedia Britannica, 15 Dec. 2023, <https://www.britannica.com/technology/interactive-media>. Accessed 7 January 2024.

DEMAGOG.CZ. *Upravená nahrávka překrucuje slova Petra Pavla* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné z: <https://demagog.cz/diskuze/upravena-nahravka-prekrucuje-slova-petra-pavla>

Dennis, Michael Aaron and Kahn, Robert. "Internet". Encyclopedia Britannica, 5 Jan. 2024, <https://www.britannica.com/technology/Internet>. Accessed 7 January 2024.

Dezinformace a psychologická válka Hamásu. *Plus.rozhlas.cz* [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/gita-zbavitelova-dezinformace-a-psychologicka-valka-hamasu-9112258>

Dezinformátoři nejvíce útočí na Pavla. *Aktualne.cz* [online]. [cit. 2024-01-30]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/dezinformatori-nejvice-utoci-na-pavla/r~bd49c76a8dd111ed9ae20cc47ab5f122/>

Duignan, Brian. "mass media". Encyclopedia Britannica, 17 Nov. 2023, <https://www.britannica.com/topic/mass-media>. Accessed 15 December 2023

Elektronická média. *Pravni prostor.cz* [online]. [cit. 2024-01-09]. Dostupné z: <https://www.pravni prostor.cz/clanky/ostatni-pravo/elektronicka-media>

Historie rozhlasu: Zajímavá cesta vzdušnými vlnami. *Stannah* [online]. [cit. 2023-12-18]. Dostupné z: <https://blog.stannah.cz/spolecnost/historie-rozhlasu/>

Historie společnosti. *Iprima* [online]. [cit. 2023-12-22]. Dostupné z: <https://www.iprima.cz/o-spolecnosti/historie-spolecnosti>

Historie televize. In: *NaseCt* [online]. [cit. 2023-12-22]. Dostupné z: <http://nase-ct.cz/historie-televize/>

How Data Breaches Happen? *Kaspersky.com* [online]. [cit. 2024-01-09]. Dostupné z: <https://www.kaspersky.com/resource-center/definitions/data-breach>

Jak poznat manipulativní text? *Nelez.cz* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://www.nelez.cz/#modal-jakPoznatManipulativniText>

Jak se šířily dezinformace? *Rozhlas.cz* [online]. [cit. 2024-01-30]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/donald-trump-usa-prezident-volby-manipulace-dezinformace_2012081744_tzr

Kdepak dezinformace, ale ideologický boj – Alex Švamberk. *Novinky.cz* [online]. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/komentare-komentar-kdepak-dezinformace-ale-ideologicky-boj-alex-svamberk-40448155>

Kdo v ČR vydělává na strachu. *Seznamzpravy.cz* [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-kdo-v-cesku-vydelava-na-strachu-lidi-232386>

Kreml šířil dezinformace již během studené války. *Aktualne.cz* [online]. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/ruske-fake-news-nejsou-nove-zbozi-lzi-rikali-uz-soveti-podle/r~752adea8e0b911e7b6830cc47ab5f122/>

Media Projekt 2023. *Unievydavatelu.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: http://www.unievydavatelu.cz/gallery/files/2023_11_09%20-%20MP%20-%20Základní%20výsledky%20Media%20projektu%20za%204_%20Q%202022%20až%203_%20Q%202023%20fin.pdf

Media. *Web.archive.org* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20180612142012/http://www.businessdictionary.com/definition/media.html>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Definice dezinformací a propagandy* [online]. [cit. 2023-10-13]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Příručka pro boj s dezinformacemi* [online]. [cit. 2023-10-19]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/soubor/resist-cz-pdf.aspx>

Na faktech záleží. *Manipulatori.cz* [online]. [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://manipulatori.cz/finacovani/>

Nejsledovanější jsou Televizní noviny. *IDnes.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/mediahub/nova-sledovanost-televizni-noviny.A210215_165936_mediahub_ven

Obranná strategie České republiky. *Mocr.army.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: https://mocr.army.cz/assets/informacni-servis/zpravodajstvi/obranna__strategie_c_r_2023_final.pdf

Octavian, Mark Antonius and the Ancient Battle of “Fake News.” *Martinifisher.com* [online]. [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: <https://martinifisher.com/2023/03/15/octavian-mark-antony-and-the-ancient-battle-of-fake-news/>

Peplemetry nabízí rozšířené funkce. *Ato.cz* [online]. 2023 [cit. 2023-12-22]. Dostupné z: <https://www.ato.cz/2023/peplemetry-od-noveho-roku-rozsirene-funkce-a-dukladnejsi-i-rychlejsi-reseni/>

Policie řeší 96 případů schvalování střelby na FF UK. *Idnes.cz* [online]. [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/strelba-filozoficka-fakulta-rakusan-schvalovani-proverovani-policie.A240103_183122_domaci_kurl

Programové prohlášení vlády 2022. *Vlada.gov.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-Petra-Fialy.pdf>

Přehled hlavních dezinformací během pandemie koronaviru. *Mvcr.cz* [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/koronavirus-prehled-hlavnich-dezinformacnich-sdeleni.aspx>

Působení tištěných a elektronických novin. *Unievydavatelu.cz* [online]. [cit. 2023-12-18]. Dostupné z: http://www.unievydavatelu.cz/cs/deniky/proc_inzerovat_denicich/synergie_pusobeni_tistenych_internetovych_novin

Rozhlasový trh v ČR. Media marketing services [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <http://www.mms.cz/rozhlasovy-trh/rozhlasovy-trh-v-cr/>

SANS. *What are Sock Puppets in OSINT* [online]. 2023 [cit. 2023-11-01]. Dostupné z: <https://www.sans.org/blog/what-are-sock-puppets-in-osint/>

Sefton Delmer – the master of black propaganda. *Biographics.org* [online]. [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: <https://biographics.org/sefton-delmer-the-master-of-black-propaganda/>

Social media dis/misinformation. *Stimson.org* [online]. [cit. 2024-01-09]. Dostupné z: <https://www.stimson.org/2023/social-media-mis-disinformation-and-the-risk-of-atrocities-in-the-united-states/>

Svoboda slova má své meze. *Hlidacipes.org* [online]. [cit. 2024-01-07]. Dostupné z: https://hlidacipes.org/svoboda-slova-ma-sve-meze-podnecovani-k-nenavisti-neni-lidske-pravo-pripomnel-soud/?_zn=aWQIM0QzNjAxMzgyMDc5MDc2MDc2Njg5JTdDdCUzRDE2OTM2ODg1MTMuODQ3JTdDdGUIM0QxNzA0NjMyMzgxLjI2NyU3Q2MIM0QxQ0lwRTU0ODA5RDVBREMxNTM2NjNBNjA2QkRfMjBGQw%3D%3D

The real impact of Fake News. *Sps.columbia.edu* [online]. [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: <https://sps.columbia.edu/news/real-impact-fake-news-rise-political-misinformation-and-how-we-can-combat-its-influence>

Útok na Kapitol – závěrečná zpráva. *Mvcr.cz* [online]. [cit. 2024-01-30]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/utok-na-kapitol-shrnuti-zaverecne-zpravy-vysetrovaciho-vyboru.aspx>

V Izraeli vypuklo dezinformační peklo. *Seznamzpravy.cz* [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-uverili-byste-s-vaalkou-v-izraeli-vypuklo-dezinformacni-peklo-239083>

Válka, kterou nevidíme. *Dokrevue.cz* [online]. [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: <https://www.dokrevue.cz/clanky/valka-kterou-nevidime>

Volle, Adam. "hacker". *Encyclopedia Britannica*, 4 Nov. 2023, <https://www.britannica.com/topic/hacker>. Accessed 9 January 2024.

Výhody a nevýhody rozhlasové reklamy. *Mediaguru* [online]. [cit. 2023-12-22]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/slovník-a-mediatypy/typy-medii/rozhlas/vyhody-a-nevyhody-radiove-reklamy/>

Výhody a nevýhody televizní reklamy. *Mediaguru.cz* [online]. 2017 [cit. 2023-12-22]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/slovník-a-mediatypy/typy-medii/televize/vyhody-a-nevyhody-televizni-reklamy/>

Výsledky - 50.týden. *Ato.cz* [online]. 2023 [cit. 2023-12-22]. Dostupné z: <https://www.ato.cz/vysledky/>

WWI 'fake news' made truth the first casualty. *News.cornell.edu* [online]. [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: <https://news.cornell.edu/media-relations/tip-sheets/wwi-fake-news-made-truth-first-casualty>

Zadržený Tomáš Čermák je ve vazbě v Polsku. *IDnes.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/dezinformator-tomas-cermak-zadrzeni-predani-do-ceska-prosinec-soudce.A231128_090121_domaci_vank

Zákon proti dezinformacím nebude. *E15.cz* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/zakon-proti-dezinformacim-nebude-tema-by-opozice-zneuzila-u-voleb-rika-poradce-premiera-1412048>

Zdeňka podlehl dezinformacím, rodiče ji zemřeli. *Irozhlas.cz* [online]. [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dezinformace-koronavirus-covid-cesko-spolecnost-neduvery_2306121200_ako